

**T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KASTAMONU EL DOKUMALARININ GÜNCEL
TASARIMLARA UYARLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül SÖZEN

**Enstitü Anasanat Dalı : Tekstil ve Moda Tasarımı
Enstitü Sanat Dalı : Tekstil ve Moda Tasarımı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Ü. Nursen GEYİK DEĞERLİ

AĞUSTOS- 2022

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KASTAMONU EL DOKUMALARININ GÜNCEL
TASARIMLARA UYARLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül SÖZEN

Orcid: 0000-0003-2035-2356

Enstitü Anasanat Dalı : Tekstil ve Moda Tasarımı
Enstitü Sanat Dalı : Tekstil ve Moda Tasarımı

Bu tez 03/08/2022. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Hülya TEZCAN	BAŞARILI	
Doç. Duygu ATALAY ONUR	BAŞARILI	
Dr. Öğr. Ü. Nursen GEYİK DEĞERLİ	BAŞARILI	

Enstitü Müdürü
Onay

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ayşegül SÖZEN

03.08.2022



ÖNSÖZ

Bu tezin yazım aşamasında çalışmamı titizlikle takip eden, katkılarıyla bana yol gösteren sevgili danışmanım Dr. Öğr. Ü. Nursen GEYİK DEĞERLİ' ye, her zaman desteklerini esirgemeyen eşim ve çocuklarıma, teşekkürlerimi sunar, bu çalışmanın herkese faydalı bir çalışma olmasını temenni ederim.

Ayşegül SÖZEN

03.08.2022

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	..iii
ŞEKİLLER	..iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: DOKUMACILIK TARİHİ	4
1.1. Dokumada Kullanılan Araç ve Gereçler	6
1.1.1. Ağırşak	7
1.1.2. İğ	7
1.1.3. Dokuma Tezgâhları	7
1.1.4. Yatay Yer Tezgâhı	8
1.1.5. Alt ve Üst Kirişlere Sahip Dokuma Tezgâhları	8
1.1.6. Uçları Ağırlıklı Dikey Dokuma Tezgâhları	8
1.2. Dokuma Yöntemleri ve Gelişimi	9
1.3. Anadolu’da ve Türkler’ de Dokumacılığın Tarihi	..9
1.4. Kastamonu’da Dokumacılığın Sosyal ve Ekonomik Yaşantıdaki Yeri.....	12
1.4.1. Dokumada Kullanılan Keten İpliği ve Oluşumu.....	24
1.4.2. Kastamonu’da Keten Bezi Dokuma İşlemleri	24
BÖLÜM 2: KASTAMONU İLİNDE YÖRESEL KADIN GİYİM KUŞAMI	38
2.1. Kastamonu’ da Gündelik Hayatta Kadın Giyimi	38
2.1.1. İçe Giyilenler.....	38
2.1.2.Dışa Giyilenler	41
2.1.3.Başa Takılanlar	43
2.2. Kastamonu’ da Gündelik Hayatta Erkek Giyimi.....	45
BÖLÜM 3: KASTAMONU İLİNDE YÖRESEL KADIN GİYİM KUŞAMINA	
ÖRNEKLER.....	46
3.1. Kastamonu’da Yöresel Kadın Giyimine Örnekler	46
3.1.1. Cide İlçesinde Yöresel Kadın Giyim-Kuşamı.....	46
3.1.2. Azdavay İlçesinde Yöresel Kadın Giyim-Kuşamı	48
3.1.3. Tosya İlçesinde Yöresel Kadın Giyim-Kuşamı	50
BÖLÜM 4: KASTAMONU EL DOKUMALARININ GİYSİ TASARIMI OLARAK	
YANSIMALARI.....	54
4.1. Kastamonu El Dokumalarından Hazırlanan Tasarım Aşamaları ve Yöntemleri	54

4.2. Tasarım Aşamaları ve Yöntemleri	56
4.2.1. Tasarım sürecinde izlenen yöntemler.....	57
4.2.2. Tasarımı Belirleme	70
4.2.3. Tasarıma Uygun Kumaş ve Aksesuar Belirleme	70
4.2.4. Esin Kaynağı Olan Göyneğin Model Analizi.....	70
4.3. Göynekten Güncel Giysi Tasarımı 1	74
4.3.1. Eskiz çizimi 1	75
4.3.2. Tasarım Kalıp ve Dikim Özelliği	76
4.3.3. Giysi Tasarımı 1	76
4.3.4. Artistik Çizimi.....	78
4.3.5. Teknik Çizimi.....	79
4.3.6. Model Üzerinde Sunumu.....	80
4.4. Göynekten Güncel Giysi Tasarımı 2	81
4.4.1. Eskiz Çizimi	82
4.4.2. Tasarım 2 Kalıp ve Dikim Özelliği	83
4.4.3. Giysi Tasarımı 2	83
4.4.4. Artistik Çizimi.....	85
4.4.5. Teknik Çizimi.....	86
4.4.6. Model Üzerinde Sunumu.....	87
4.5. Göynekten Güncel Giysi Tasarımı 3	88
4.5.1. Eskiz Çizimi	89
4.5.2. Tasarım 3 Kalıp ve Dikim Özelliği	90
4.5.3. Giysi Tasarımı 3	90
4.5.4. Artistik Çizimi.....	92
4.5.5. Teknik Çizimi.....	93
4.5.6. Model Üzerinde Sunumu.....	94
SONUÇ	95
KAYNAKÇA	101

KISALTMALAR

T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
Ünv.	:	Üniversite
Doç. Dr.	:	Doçent Doktor
Yrd. Doç.	:	Yardımcı Doçent
Öğr. Gör.	:	Öğretim Görevlisi
YL	:	Yüksek Lisans
Bkz	:	Bakınız
vb	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve diğerleri
Akt.	:	Aktaran
yy	:	Yüzyıl
cm.	:	Santimetre
M.Ö	:	Milattan önce
M.S	:	Milattan sonra

ŞEKİLLER

Şekil 1: Dokuma Tezgâhları	8
Şekil 2: Kastamonu İli Haritası	13
Şekil 3: Tahta Kalıp	18
Şekil 4: Tahta Baskı	19
Şekil 5: Kara Talim	21
Şekil 6: Kızılağaç Ağaç Kabukları	21
Şekil 7: Dokuma El Sanatları	22
Şekil 8: Çarşaf Bağı İkilî Kuş Dili Motifi	23
Şekil 9: Çarşaf Bağı Tekli Köşk Motifi	23
Şekil 10: Keten Tarlası	25
Şekil 11: Keten Çiçeği	26
Şekil 12: Keten Bitkisi	27
Şekil 13: Ketenin Islatılması	27
Şekil 14: Melengez ve Taraklama	28
Şekil 15: Taraklama	29
Şekil 16: Kelebe	30
Şekil 17: Kelebe ve Çıkırık Kullanımı	31
Şekil 18: Çıkırık	32
Şekil 19: Tahta Dokuma Tezgâhı	33
Şekil 20: Demir Dokuma Tezgâhı	33
Şekil 21: Keten Kumaş	34
Şekil 22: Pamuklu Kumaş	34
Şekil 23: Dar dokuma keten bezi	35
Şekil 24: Sarı Kıvrak Çarşaflık Kumaş	36
Şekil 25: Selalmaz Kumaş	36
Şekil 26: Kendir Bezi	37
Şekil 27: Keten Dokuma Göynek	39
Şekil 28: Paça	40
Şekil 29: Paça Ağ Parçası	41
Şekil 30: İpekli Önlük	43
Şekil 31: Sarı yazma	44
Şekil 32: Cide İlçesi Yöresel Kadın Giysileri	47
Şekil 33: Cide İlçesi Folklor Giysileri	47
Şekil 34: Şerife Bacı Anıtı ve Azdavay İlçesi Kadın Giysileri	48
Şekil 35: Azdavay Kadın Giysileri Önlük ve Yelek	49
Şekil 36: Azdavay tekkesi	49
Şekil 37: Tosya İlçesi Üç Etek	52
Şekil 38: Tosya Kuşağı	52
Şekil 39: Fes	53
Şekil 40: Gideros Koyu	55
Şekil 41: Yardımcı Malzemeler	56
Şekil 42: Hikaye Panosu	57
Şekil 43: Eskiz Çizimleri 1	58
Şekil 44: Eskiz Çizimleri 2	59
Şekil 45: Eskiz Çizimleri 3	60
Şekil 46: Eskiz Çizimleri 4	61
Şekil 47: Eskiz Çalışması 6	62
Şekil 48: Ana ve Yardımcı Malzeme	63
Şekil 49: Artık Kumaş Parçaları	64
Şekil 50: Kırmızı Turp Renk Denemesi Kara Talim Ağacı	64
Şekil 51: Kızılağaç Kabuğu ile Renk Denemesi	65
Şekil 52: Kara Talim Ağacı Kabukları ile Renk Denemesi	65
Şekil 53: Ebegümeci Renk Denemesi	66
Şekil 54: Safran ile Renk Denemesi	66
Şekil 55: Hibiscus ile Renk Oluşumu	67

Şekil 56: Hibiscus Bitkisi	67
Şekil 57: Çivit Tozu, Kırmızıturp, Mor Lahana ile Renk Oluşumu	68
Şekil 58: Renk Oluşumları Islakken	68
Şekil 59: Renk Oluşumları 1	68
Şekil 60: Renk Oluşumları 2	69
Şekil 61: Renk Oluşumları Kuruyunca.....	69
Şekil 62: Göynek	71
Şekil 63: Göğüs Kupu ve Kol Dikişi.....	72
Şekil 64: Kol ve Yaka Dikişleri.....	73
Şekil 65: Model 1	75
Şekil 66: Modelin Görünüşü	76
Şekil 67: Balık Ağı	77
Şekil 68: Keten Kumaş.....	77
Şekil 69: Model 1 Artistik Çizim	78
Şekil 70: Model 1 Teknik Çizim Arka	79
Şekil 71: Model 1 Teknik Çizim Ön	79
Şekil 72: Model 1 Arka ve Yan Görüntüsü	80
Şekil 73: Model 1 Ön Görüntüsü.....	80
Şekil 74: Artık Kumaş Parçalardan Çiçek Motifi Oluşturma.....	81
Şekil 75: Model 2	82
Şekil 76: Sarı Kıvrak Kumaş	83
Şekil 77: Çiçek Desenli Tahta Kalıp	84
Şekil 78: Model 2 Artistik Çizimi	85
Şekil 79: Model 2 Teknik Çizimi	86
Şekil 80: Model 2 Teknik Çizimi	86
Şekil 81: Model 2 Ön Görüntüsü.....	87
Şekil 82: Model 2 Arka Görüntüsü.....	87
Şekil 83: Model 2 Yandan Görüntüsü	88
Şekil 84: Model 3	89
Şekil 85: Sandık Lekeleri	90
Şekil 86: Modelin Süslemesinde Kullanılacak Oya Denemeleri.....	91
Şekil 87: Kolda Kullanılan Pamuklu Kumaş.....	91
Şekil 88: Model 3 Artistik Çizimi	92
Şekil 89: Model 3 Arka Görünümü	93
Şekil 90: Model 3 Ön Görünümü	93
Şekil 91: Model 3Ön Görüntüsü.....	94
Şekil 92: Model 3 Arka ve Ön Görüntüsü.....	94

Tezin Başlığı: Kastamonu El Dokumalarının Güncel Tasarımlara Uyarlanması	
Tezin Yazarı: Ayşegül SÖZEN DEĞERLİ	Danışman: Dr. Öğr.Ü. Nursen GEYİK
Kabul Tarihi: 03.08.2022	Sayfa Numarası: xii+100
Anasanat Dalı: Tekstil ve Moda Tasarımı	Sanat Dalı: Tekstil ve Moda Tasarımı
Dokumacılığın tarihinin eski zamanlara dayandığı, yapılan yüzey incelemelerindeki kazılar ve araştırmalar sonucu ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu tezde, Kastamonu’da dokunan bezlerin bugüne kadar geçirdiği değişimler ve şu anki durumu incelenmiştir. Toplumsal yaşam şartlarına uygun olarak yöreye özgü; malzeme, teknik ve biçim farklılıkları göstermektedir. Kullanılan malzemelerdeki farklılıklar ve değişiklikler, örf ve âdet gibi toplumun geleneksel yaşamları hakkında bilgiler veren belgeler olmuştur. Toplumların gelişmesi, kültürel seviyelerinin gelişimleriyle ilgilidir. Kültürün yaşatılması ve gelişmesi, o toplumu oluşturan halkın milli değerlerine sahip çıkmalarıyla mümkündür. Geçmiş ile gelecek arasında bir köprü olan en önemli öğelerden biride kılık kıyafettir. Teknolojik gelişmelere rağmen Kastamonu’da eltezgâhların da dokunmuş kumaşlar bugünde giysi olarak giyilmektedir. Keten kumaşın özelliği açısından insan sağlığına uygun tasarımlar hazırlanıp sürdürülebilir moda anlayışı ile, geleneksel el dokumalarını gün yüzüne çıkartmaktır. Milli zenginlik kaynağı olan el emeği göz nuru kıyafetlerin bilinmeyen yönlerini ortaya çıkartıp gelecek nesillere aktararak sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Giysi insanların kendilerini ifade etme yoludur.	
Anahtar Kelimeler: Dokumacılık, Kastamonu Yöresel Giysileri, Kültür ve Yaşam	

The Title Thesis: Reflection of Kastamonu Hand-Weavings To Today	
Author: Ayşegül SÖZEN DEĞERLİ	Supervisor: Dr. Faculty Member Nursen GEYİK
Date: 03.08.2022	Nu of Pages: xii+ 100
Department: Textile and Fashion Design Subfield: Textile and Fashion Design	
It is known that the history of weaving dates back to ancient times and emerged as a result of excavations and researches in the surface examinations. In this thesis, the changing and current status of the cloths woven in Kastamonu, are examined. In accordance with the social life conditions, it is unique to the region; shows differences in material, technique and form. The differences and changes in the materials used have been documents giving information about the traditional lives of the society, such as customs and traditions. The development of societies is related to the development of their cultural level. Survival and development of culture is possible if the people who make up that society protect their national values. One of the most important element, which is a bridge between the past and the future, is attire. Despite technological developments, fabrics woven on hand looms in Kastamonu are still worn as clothes today. In terms of the feature of linen fabric, it is to prepare designs suitable for human health and to bring traditional hand weavings to light with a sustainable fashion understanding. It is to reveal the unknown aspects of handcrafted clothes, which are a source of national wealth, and to ensure their sustainability by transferring them to future generations. Clothing is people's way of the expressing themselves.	
KeyWords: Weaving, Kastamonu Local Clothes, Cultural and Life	

GİRİŞ

Dokuma, insan tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Dokumacılık tarihinin çok eski zamanlarda var olduğu, yapılan arkeolojik kazılardan ve bilimsel araştırmaların sonucunda ortaya çıktığı bilinmektedir. İlk çağlardan itibaren en önemli yaşamsal amacı beslenme ve korunma olan insanoğlu, vücudunu korumak için ağaç yaprakları ve dallarından faydalanmıştır. İnsan avladığı hayvanların derilerini, yünlerinden faydalanarak, ağaç dalları yardımıyla birleştirip ilkel kumaşı keşfettiği bilinmektedir. Değişen iklim koşulları ve eskiyen giysinin yerine yenisini yapma ihtiyacı, insanların giyim tarzının bugünlere kadar gelmesini sağlamıştır. Zamanın şartlarına uyacak şekilde değişikliğe uğrayarak giysileri üretmenin yollarını keşfetmişlerdir. Giysilerdeki yenilik ve değişimlerin sonucunda, geçirdiği aşamaları ve gelişimini zaman içerisinde göstermektedir.

Dokumacılık, bitkisel liflerin bükülerek ve birbirine eklenerek iplik haline getirilme işlemi olarak bilinir. Dokumacılık sanatı ise ilk çağlarda insanların ihtiyaçlarını karşılayacak çalışmalar olarak ortaya çıkmasına karşı, ilerleyen süreçlerde, yaşam ve iklim koşullarına uygun gelişmeler göstererek sanatla buluşmasıyla devam etmiştir.

Bir toplumun gelişmesi halkının yaşayış, kültürel ve ekonomik gelişimiyle bağlantılıdır. Dokumalardaki farklılıklar, toplumun kültürel özelliklerini, yaşayış koşullarını desen ve modellere aktarıldığı gözlenmektedir. Yöresel el dokumları geleneksel kültür öğeleri içinde gelenek görenek gibi somut olmayan kültürel kimliği ortaya çıkaran en canlı belgelerdir. Anadolu’da yaşayan halk arasında, çeşitli meslek gruplarının oluşması sonucu ahilik teşkilatlarının ortaya çıktığı ve toplum üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu teşkilatlar aracılığı ile el sanatları geliştirilerek yeni nesillere aktarılmakta ve aynı zamanda birçok insan meslek sahibi yapılmaktadır. Dokuma işlemini bir meslek olarak yürüten kişilerin ve ailelerin bir sistem içinde olduğu bilinir. El tezgâhlarında dokunan kumaşlar kervanlar, tüccarlar aracılığıyla başka yörelere ve hatta ülkelere satılarak ev ekonomisine katkı sağlanmaktadır. Bu sayede dokumaların üretilmesinde artış olduğu görülmektedir. Dokuma tezgâhlarından çıkan ürünler, değişik ebatlarda olmasının yanında, nitelikleri ve özellikleri bakımından da farklılıkları vardır. Bundan dolayı kumaşların kullanım alanlarında fark olduğu bilinmektedir.

Tarih boyunca dokumacılık sanatı Kastamonu'nun en büyük gelir kaynaklarından birisi olmuştur. Kastamonu ili geleneksel el sanatları yönünden çeşitlilik ve zenginliği yansıtmaktadır. Osmanlı devleti zamanında ordunun çamaşırlık, çadır, yelken bezleri, ip ve urgan ihtiyaçları Kastamonu halkı tarafından karşılanmaktadır. El sanatlarında, urgancılık, bakırcılık, dokumacılık, çarşaf, sepetçilik, yelken bezi dokumacılığı ticareti ile bölgede öncülük ettiği bilinir. Kastamonu'da yaşayan bir kültürün nasıl yok olmayla yüz yüze geldiğini, eski dönemlerde her evde dokuma tezgâhlarının şakırtısı varken şimdilerde dokuma tezgâhı bulmak imkânsızdır. Genç nesillerin dokuma tezgâhlarına olan ilgisizliği bu el sanatlarının yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Köylerde el dokumacılığının zor ve emek isteyen bir meslek olması, fabrikalaşmanın gelişmesiyle beraber, bu zanaat dalının ilerlemesine engel olduğu görülmektedir. Bu nedenle Kastamonu halkının endüstrileşme sürecine ayak uyduramaması dokumacılığın eskisi kadar yapılmadığını ve yok olmayla karşı karşıya kaldığı anlaşılmaktadır.

Keten bitkisi Kastamonu'da sahil kesimlerinde ekilip, kumaş doğal yollardan elde edilmektedir. Dokumada kullanılan keten bitkisinin, ketenin ekimi, ketenin ip haline gelmesi için yapılan işlemlerin zor ve zahmetli olması keten ekiminin azalması nedenlerindendir. Bölgede üretilen keten lifinin, iplik ve kumaş haline gelinceye kadar geçirdiği aşamaların incelenmesi ve bilimsel olarak aktarımının sağlanması ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin artırılarak korunması için çalışmalar yapılması amaçlanmaktadır. Kastamonu Kültür Merkezi ve Halk Eğitim Merkezlerinde, kültürel değerlere sahip olan tarihi dokuma bezlerinin korunması adına çalışmaların devamının sağlanmasına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Kastamonu ve çevresinde uzun yıllardır evlerin geçim kaynağı olan el tezgâhlarındaki dokumaların tekrar gün yüzüne çıkarılarak, ürün bazında değerlerinin artırması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması. El dokumacılığını yapılmamasının nedenlerinin araştırarak çözüm yolları belirlenmesine katkı sağlamak. Bölge halkının ektiği keten lifinin kumaş aşamasına kadar geçirdiği aşamaları kayıt altına alarak bilimsel bir çalışma yapmak. Keten dokuma kumaşından üretilen, eski bir göyneğin kalıp ve model özeliğini inceleyerek günün şartlarına uygun yeni tasarımlar oluşturarak farkındalık yaratmak. Kastamonu ilinde milli zenginlik kaynağı olan yöresel el tezgâhlarında dokunan bezlerin

gün yüzüne tekrar çıkarılarak bunları genç nesillere aktarıp onlara gelir kaynağı olarak sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Unutulmaya yüz tutmuş yöresel tekstil değerlerimizi yeniden günün şartlarına cevap verecek modellere uyarlayıp genç nesillere aktarmaktır. Sanayileşmenin de etkisiyle beraber el dokumacılığının önemini yitirmesi, bu konuda bilimsel çalışmaların yapılması. Yöresel el dokumalarını genç tasarımcılara günün ihtiyaçları doğrultusunda yeni tasarımlar yapmaları için yol göstermek. Bilimsel çalışma yaparak bu kumaşlardan eski dönemde kullanılan içliklerin kalıp ve model özelliğini günün şartlarını yansıtan modellerle sürdürülebilirliğini sağlamak. Modeller üzerinde kullanılan desen ve süsleme özelliklerinden faydalanmak.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Unutulmaya yüz tutmuş yöresel tekstil değerlerini yeniden günün şartlarına uyarlayarak genç nesillere aktarmak. Sanayileşme ile beraber el dokumacılığının önemini yitirmesi, bu konuda bilimsel çalışmaların olmaması. Dokunan kumaşların doğal yollardan elde edilerek, Örnek tasarım uygulamalarıyla genç nesillere yeni iş yolları göstermek amaçlanmaktadır. Çevre ve ekonomik sorunlar arasında önemli bir yere sahip olan tarımın potansiyelinin yeniden bölgede canlandırılmasına katkı sağlayarak araştırmanın sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Yöresel giysi müzesinin oluşturulmasına destek olmaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma nitel araştırma tekniğine bağlı kalınarak literatür çalışması yapılmıştır. Araştırmanın kapsamı literatür tarama ve ESCO yöntemi kullanılmıştır. 1975 - 2021 yılları arasında yapılmış olan Tez, makale, süreli süresiz yayınlar, akademik bildiriler, kütüphaneler elektronik yayınlar ve Kastamonu kıyafet müzesi, kullanılmıştır. Elde edilen bulgular analiz edilerek yorumlanmıştır. Bir kısmı da Kastamonu Halk Eğitim Merkezi, Kastamonu Kültür Müdürlüğünden alınan bilgiler doğrultusunda elde edilmiştir.

BÖLÜM 1: DOKUMACILIK TARİHİ

Dokumacılık insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. İnsanoğlunun, avcılık ve toplayıcılığın olduğu Paleolitik ve Mezolitik dönemlerden itibaren ilk amacı örtünme ihtiyacını karşılamak olmuştur. Avladığı hayvanların derilerini ve yünlerini ilkel yöntemlerle dokuyarak ilk kumaşı bulmuştur. Değişen iklim koşulları insanların giyim tarzına yansımış ve zamanla iklim şartlarına uygun giysiler ürettikleri bilinmektedir. Giyinmeye duyulan gereksinme, ilk çağlardan beri insanların vücutlarını tabiat şartlarına karşı korumak amacıyla olduklarını göstermektedir. Zaman geçtikçe insanların eskiyenin yerine yenilerini koyma ihtiyacı, dikiş ve süsleme unsurlarını kullanarak bugüne kadar gelmiştir. Giysiler, zaman içinde çeşitli değişikliğe uğrayarak toplumların var oluşlarıyla birlikte farklı kültürlerin kendine özgü dokuma tekniklerini geliştirdikleri bilinmektedir.

İlk çağlarda yapılan dokumalar incelendiğinde, dokumada atkı ve çözgü iplerini kullandıkları, el yardımı ile dokuma ipliklerinin sıkılaştırıldığı bilinmektedir. Yapılan kazılarda bulunan kumaş parçaları incelendiği zaman bez ayağı dokuma tekniği kullanıldığı bilinmektedir. Bez dokurken atkı ve çözgü ipliklerinin arasından ip geçirilerek dokuma yapıldığı, kumaşın dokusunun çuvala benzeyen şekilde seyrek bir dokuma ile dokunduğu anlaşılmaktadır. İplik olarak, doğada bulunan bitki kökleri, sarmaşık dallar kullanmışlardır. İlk insanların giysilerini birleştirmek için sarmaşık dallarını kullandıkları bilinmektedir. Kumaşa renk vermede doğal yöntemler kullanılarak boya veren bitkileri keşfetmeleri ile elde edilen bitkisel boyalar kullanılmıştır. Kumaşın üzerine geometrik desenler çizilerek motifler oluşturulup süslemeler yaptıkları görülmektedir. Giysilerin aynı tarzda olduğu ve basit örtünme şeklinde vücudu saran kumaşlar kullanıldığını duvarlara yapılan resimlerden ve çivi yazılı kaynaklardan öğrenilmektedir. İlerleyen dönemlerde model ve kumaşların gruplandırıldığı bilinmektedir. Soyluların, din adamlarının ve halkın giysileri arasında sınıf ayrılığı olduğu, kullanılan malzeme ve yapılan süslemelerin farklılıklarının olduğu bulunan kalıntılardan anlaşılmaktadır.

İlk insan topluluklarında, eğirme, dokuma ve el sanatları mitolojide kullanılan şekil ve sembolik ifadelerle anlatılmıştır. İnsanlığın, tarih öncesindeki yaşantılarında dokumacılığın kadınlar tarafından yapıldığı ve önemli bir zanaat kolu olduğu bilinmektedir. İnsanoğlunun mitolojik öykülerinde dokuma işleminin önemli olduğu bilinmektedir. Dokuma tanrıçası Uttu' nun dokumacılık zanaatının gelişiminde önemli

bir rol oynadığı ve bu süreçteki dokumacı kadınların gelişimine olan katkılarını mitlerden öğrenilmektedir. Dokumanın önemi tanrıçalara verilen görevlerden anlaşıldığı gibi, dokuma insanlığın vazgeçilmez unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir (Pınarcık, 2020, s. 152-153).

Dokumacılık ilk başlarda kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kadınlar tarafından evlerde yapılmaktadır. İlerleyen zamanlarda ise soyluların kumaş ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan dokuma atölyelerinde, saray ve tapınaklar için yapıldığı bilinmektedir. Mezopotamya'daki dokumacılık kraliçe ve yüksek sınıfa ait kadınlar tarafından kontrolleri sağlamakta olduğu ve merkezlerde kraliçelere bağlı, Emunus Birliği adı verilen kadın işçiler birliğinin bulunduğu bilinmektedir (Sallaberger & Pruß, 2015, s. 69-136).

Dokuma işleminde eski zamanlarda üç çeşit tezgâh kullanıldığı bilinmektedir. Kullanım alanlarına göre yapılan üretimlerde işçiler, köleler ve dokumacılıktaki ustalıklarıyla ün salmış Subartu kızlarının kaliteli ürünler dokudukları bilinmektedir. Subartu kızlarının dokuma tezgâhlarında nitelikli ve kaliteli kumaşlar ürettiklerinden söz edilmektedir. Mezopotamya'da kumaş üretimi ve ticaretinde bölgenin önemli bir geçim kaynağı olduğu anlaşılmaktadır (Çelik, 2014, s. 3-5).

Tarih boyunca dokumacılığın, insanoğluyla beraber var olduğu ve teknolojik gelişime ayak uydurmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. İlkçağ tarihi boyunca insan dokumacılığı geliştirerek ilerlemeler karşısında yeniliklere ayak uydurmaya çalışmıştır. Dokuma sektöründe kullanılan tezgâhlar, kullanım alanlarının özelliğine göre kullanıldığı bölgenin yapısı doğrultusunda gelişmeler göstermektedir. Dönemsel özelliklere ve ihtiyaca göre değişerek ve geliştirilerek dokuma teknikleri bugünlere kadar gelmiştir.

Anadolu coğrafyasında eski dokuma örneklerinin bulunması, dokuma tezgâhlarının kullanıldığını göstermektedir. Anadolu' da gelişen dokumacılık zanaatı zaman içerisinde bir meslek haline gelmiş olup dokuma yapan kişiler ve aileler arasında usta-çırak ilişkisine benzeyen sistemler kurulmuştur. İlerleyen dönemde Osmanlı devletinde Ahilik olarak anılacak olan sistemin kurulması dokumanın sosyal ve ekonomik açıdan önemini ortaya koymaktadır. Ahilik, meslek edindirme kurslarına benzeyen bir tür zanaatkârların bir araya gelerek oluşturdukları mesleki topluluklardır. Sadece dokuma alanında değil daha birçok alanda hizmet veren kurumlar olarak bilinmektedir.

Bu çalışmada ele alınan konuyla, keten bitkisinin iplik haline gelinceye kadar geçirdiği aşamaları incelendi. Keten ipinden el tezgâhlarında dokunan köy bezinin yöredeki önemi, yapılan iş ve işlemleri yörenin kaynak kişilerinin anlatımlarıyla, gelecek nesillere bilimsel bir kaynak olması amacıyla araştırıldı.

Bu tezde, Kastamonu yöresine ait kadın iç giyimi olan keten göyneğin kalıp ve dikiş özellikleri incelenecektir. El tezgâhlarında dokunan bez dokuma kumaşlarından olan düz dokuma ile sarı kıvrak kumaşları tezde kullanılacaktır. Yöreye ait kumaşların üzerine tahta baskı yöntemi kullanılarak günün modasına uygun tasarımlar oluşturulacaktır. Kastamonu’da dokunan keten bezinin hangi işlemlerden geçerek bez kumaş haline geldiği incelenerek ayrıntılı bir çalışma yapılması uygun görülmüştür. Kastamonu’daki evlerde dokuma tezgâhlarında dokunan keten bezinin tekrar gün yüzüne çıkartılıp unutulmasını önlemek amaçlanmıştır. Sağlık açısından önemine ve kumaşın doğal yapısına dikkat çekerek doğayı korumak, sürdürülebilirliğinin sağlanmasına destek olunması planlanmıştır.

1.1. Dokumada Kullanılan Araç ve Gereçler

Dokuma teknik olarak, enine ve boyuna ipliklerin birbirlerinin arasından dikey yönde ve belirli aralıklarda düzenli olarak ipliklerin geçirilmesi ile gerçekleştirilen işlemlerden oluşmaktadır. Dokuma, atkı ve çözgü olarak iki iplik grubunun birbirinin altından ve üstünden geçirilmesi ile oluşturulan yüzeylelerdir. İplik oluşumu ilk çağlarda elde edilen lifin el ile döndürerek büküm verilmesi ile oluşturulmuştur. Elyafın iplik haline getirilmesi ile dokumacılık da başlamış olur. İplik, elyafın yan yana ve uç uca eklenerek bir araya getirilerek birleştirilmesi ve bükülmesi ile oluşur. Elyafın sağlam ve uzun olması, ipliğin kalitesini arttırmaktadır. İplik üretiminin ve dokumacılığın ilk bulguları Neolitik Çağ’a rastladığı bilinmektedir. Hayvanların yünlerinin eğrilerek ip haline getirilmesi ile iplik elde edilmiştir. Keten, kenevir pamuk gibi bitkilerin liflerinin bulunması sonucu dokuma için gerekli olan farklı ham maddeye de ulaşarak lif çeşitliliğinin artırıldığı bilinmektedir. Dokumada kullanılan yünün yanındabitki liflerinde kullanılması dokunan ürünlerde çeşitlilik ve kalitesinin de arttığı görülmektedir. Yün, keten ve benzeri ürünlerin karıştırılıp ip halinde kullanılması çeşitliliği artırmıştır. İlk dokuma örnekleri Yunan vazolarındaki resimlerden bilinmektedir. M.Ö.XI. yüzyılda, Amasis sanatçısı tarafından siyah desen yöntemi ile işlem gören Lekytos’ un gövdesini

kaplayan bir friz içinde dokuma ile ilgili konular resmedilmiştir. Eğirme dokumanın en basit işlemi olarak bilinmektedir. İlk insanlar eğirme işlemini parmaklarıyla uzun lifli bitkileri bükerek yapılmıştır. Çatalhöyük'teki kazılarda, bulunan bez parçalarında yapılan araştırmalar neticesinde bunların yün cinsi bezlere ait oldukları görülmüştür. Dokumada ilk çağlarda basit araç gereçler kullanılmıştır.

1.1.1. Ağırşak

Ağırşak ipliğe düzgün büküm vermek için ahşap, kemik, taş veya madenden yapılan ortası delikli oval görünümlü ağırlığa denir. İplik ya da yün eğrilen iği ağırlaştırmak için alt ucundan geçirilerek elips şeklinde ve orta kısmı delik ağaçtır. Kemikten ya da taştan yapılmış yassı ağırlık olarak bilinir. İp eğirmek için önce ham lifi yani sümeği elde döndürerek burma işi yapılır. Elde edilen iplik iğ çubuğunun ucuna yapılan kesige ya da çengele takılarak ilmek oluşturulurken iğ aşağı sarkıtılır ve el yardımıyla yuvarlatılıp döndürülerek ipe büküm verilir.

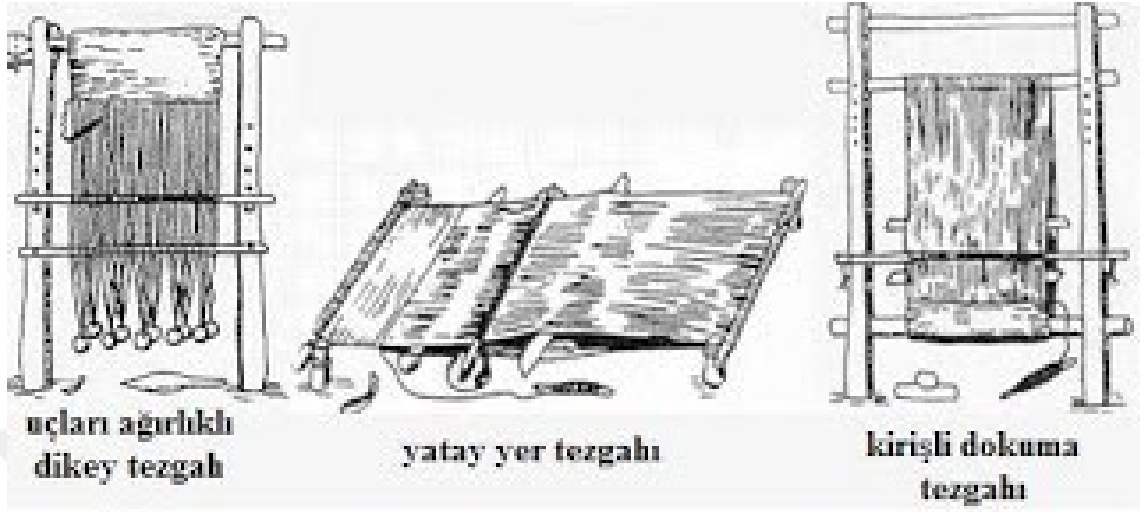
1.1.2. İğ

İğ takılan İp döndürülerek hareketi sağlanır, çevrilir ve salınır. Bu şekilde iğin hızı artırılarak lif büküm alır ve iplik haline getirilir. Avuç içinde iğin ipi döndürülerek eğirilmesi sonucunda oluşan iplerin kalitesini ve sağlamlığını artırır. İpin düzgün eğirilmesi, pürüzsüzleşmesi önlenerek dokunan kumaşın kalitesini arttırmaktadır. Eğirme sonrasında bükümlü iplik elde edilir.

1.1.3. Dokuma Tezgâhları

Dokuma tezgâhlarının ilk örneklerine mağaralardaki duvarlara çizilen resimlerden öğrenilmektedir. İpin eğirmeye başlanmasıyla ilk ilkel dokuma tezgâhları yapılmıştır. İlk insanlar iki çubuk sopa üzerine örgü ipi denilen ipleri sarkıtıp uçlarına ağırlık yapsın diye taş bağlayarak iplerin arasından atkı ipini geçirerek düz dokumayı keşfetmişlerdir. İpliği sıkılaştırmak için ilerleyen süreçlerde mekik adı verilen aleti geliştirerek dokuma işlemini gerçekleştirmişlerdir. Gelişen teknolojiyle dokuma tezgâhları son halini almıştır. Yün ve keten gibi malzemeler bükülerek ip haline dönüştükten sonra ilkel tezgâhlarda dokunarak kumaşlar haline getirilmiştir. Bu dokumalar başlangıçta ilkel aletlerin oluşturduğu el tezgâhları ile yapılmıştır. Bu tezgâhlar zaman ilerledikçe değişim ve gelişme göstererek modern

anlamda makineli dokuma tezgâhlarının ilk şekillerini oluşturmuşlardır. Antik dönemlerde üç çeşit dokuma tezgâhı kullanıldığı düşünülmektedir.



Şekil 1: Dokuma Tezgâhları

Kaynak: (Aslıhan, 2018)

1.1.4. Yatay Yer Tezgâhı

Yatay tezgâhlarla ilgili genel bilgiler Mısır'da 2000'li yıllarına ait olan Thebes'de çıkmıştır. Metropolitan Müzesi'nde bulunan Mebeskstre'nin mezarındaki bir resimden anlaşılmaktadır.

1.1.5. Alt ve Üst Kirişlere Sahip Dokuma Tezgâhları

Mısır'da M.Ö.1500-1400 yıllarına ait mezarlardaki duvar resimlerinden anlaşılmaktadır. Üst ve alt kirişlerden oluşan dikey dokuma tezgâhları hakkında bilgi vermektedir.

1.1.6. Uçları Ağırlıklı Dikey Dokuma Tezgâhları

Uçları ipe ağırlık versin diye taş bağlanmıştır. Dikey dokuma tezgâhları başta Anadolu'nun batısı ve Akdeniz çevresinde bulunan kazılardan Neolitik devire ait tabakalardan ele geçen dokuma tezgâhı ağırlıkları bu tezgâhların erken dönemlerde kullanıldığını belirtmektedir Mısır'da da bulunan ağırlıklı tezgâhların antik devirde yatay yer tezgâhı ile birlikte kullanıldığı anlaşılmaktadır (Aslıhan, 2018).

1.2. Dokuma Yöntemleri ve Gelişimi

Dokumacılık antik çağ dönemine göre, tanrıçalar tarafından, dokumacı kadınlara yaptırılmaktaydı. Dokuma dini açıdan, Meryem Ana'nın dokumacıların piri olarak kabul edilmiştir. Dini örneklerle anlatılan geleneksel dokumacılığının o dönemde kutsal olduğunu kanıtlar niteliktedir. O dönem içerisinde yapılan dokumaları özellikle kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yapmışlardır. Dahasonraları dokumaları ile kişiliklerini ve ait oldukları toplumun özelliklerini yansıtmışlardır. Dokumacılığın sanatla bağlantısı çok eskiye dayanmaktadır. Kaya ve mağara üzerine işlenen resimler sonraları tuval bezin üzerine yapılan resim sanatının her yerde uygulanabileceğini düşündürmüştür. Dokumaların üzerine yapılan resimler genellikle göçebe yaşayan topluluklar tarafından yapılmıştır (Uğurlu, 2020, s. 26-27-29).

Dokumacılığın gelişim sürecinde öncelikle dokuma ustasının yeteneğinin zanaata dönüştüğünü ve kullanılan materyallerdeki gelişmelerin takip edilmesi ile teknolojiyi yakalamışlardır. Bu gelişmeler sonucunda dokumacılık farklı bir boyuta girerek estetik ve sanatsal yapılaşmayla, ortaya çıkarak zanaatla-sanatı birleştiren sanatçıların görsel tasarımlara yöneldiği görülmektedir.

1.3. Anadolu' da ve Türkler' de Dokumacılığın Tarihi

Dokumacılık tarihi incelendiğinde Türklerin giysileri hakkında tarihi kalıntılardan bilgi alındığı görülmüştür. Genel olarak Türkler göçer bir yaşantı sürdürdüklerinden dolayı giysilerinde rahat kesim kıyafetler kullanmışlardır. Türkler yerleşik hayata geçişle birlikte bitkisel lifleri dokumada kullanılarak dokuma çeşitliliğini arttırmışlardır (Çakmak, Divanu Lugati't Türk'te Araç Gereçlere Ait Söz, 2016, s. 457-458).

Türklerin hayvancılıkla uğraşmalarından dolayı genellikle yün ve deri tercih ettikleri görülmektedir. Bu nedenle giysileri yünlü dokumalardan oluşmaktadır. Savaşçı ve göçebe bir hayat yaşamaları, yaşam koşullarının zorluğu gibi etkenlerden dolayı giysilerine rahatlık ve kolay hareketi sağlayan giysiler tercih etmişlerdir. Şalvar veya pantolon giymek rahatlık bakımından savaşçı kavimlere özgü bir giyim olduğu bilinmektedir. Hunlardan itibaren atlı birliklerin kurulması ile rahat hareket edebilmek için pantolon giydikleri bilinmektedir. Giysilerinde tercih ettikleri kumaşlarda özellikle, yolculukta ve savaşta sağlamlık açısından deriden, gündelik yaşamlarında ise kumaştan tercih etmişlerdir. Ayaklarına giydikleri çizmeleri ise deri veya keçeden yapılmış olup

yarım ya da uzun olarak kullanmışlardır.

Neolitik dönemden kalma bulgularda, iplik bükmede kullanılan araçlar bugüne kadar gelmiştir. Yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda dokuma araç-gereçleri ile ilgili bulgulara rastlanmaktadır (Esin & Harmankaya, 1999, s. 106).

Neolitik dönemde iplik elde etmek için kullanılan iğlerin, taş, kemik ve kil' den hazırlanmış ağırşak ve dokuma tezgâh ağırlıkları ortaya çıkmıştır. Arkeolojik çalışmalar sonucunda İnsanların daha önce dokumacılık yaptığı anlaşılmaktadır (Yıldız, 2014, s. 41) .

Dündar tepe höyüğünde yapılan kazı çalışmalarında yunus balığının sırtındaki kemikten olduğu düşünülen iğne görünümlü bir alete rastlanmıştır. Hititler zamanına ait olduğu sanılan bulunan malzemelerin ip yapımında kullanıldığı, tespit edilmiştir (Emre, 1992, s. 109-110).

Tarihsel zaman içerisinde, Anadolu'da iklim koşullarından dolayı en önemli dokuma malzemeleri olarak; yün, keten, kendir ve kenevir olmuştur. Dokumacılığın yıllardan beri önemli bir geçim kaynağı olması, pamuk ve ipek gibi değerli elyafları Çin ve Hindistan'dan Anadolu'ya getirilerek ticaretinin yapılmasından anlaşılmaktadır. Dokumacılığın, emek isteyen bir sanat kolu olması, ustalık gerektiren maharete sahip kişiler tarafından yapılması, dokumacılığın bazı bölgelerde devam ettirilmeye çalışılmasından anlaşılmaktadır. Dokumacılık sanatının insanlığın gelişimi doğrultusunda yenilenen bir el sanatı olarak, farklı gelişmiş medeniyetlerden etkilenip nesilden nesille aktarılması ile bugüne kadar gelmiştir. Bu sebeplerden dolayı; yapılan dokumalar Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde üretildiği yerlerin ve kişilerin karakteristik özelliğini taşımaktadır. Yaşanılan bölgenin ve dokuyan kişilerin yaşam şartlarını dokumacılık sanatına, o yörelerin kültürel özelliklerini dokumalarına aktarmaları açısından önemli bir kaynaktır. Bulunan arkeolojik kazılardaki bulgular incelendiğinde, insanlık tarihi ile ilgili bilgiler vermektedir. Dokumacılık sanatının ortaya çıktığı toplumun, yaşam tarzını, kültürünü, değerlerini, toplum yapısı hakkında fikir vermiştir. El dokumacılığının öneminin artması ipek yolu üzerinde bulunan bölgelerdeki ekonomik ve sosyal yaşantılardan etkilenerek gelişmiştir. Yaşanılan bölgenin özelliğine ve zamana göre sürekli değişen gelişen dokumacılık sanatı, bölge insanının özelliklerini yansıtarak bugüne kadar gelmiştir. Dokumacılık sanatı hakkında, yapılan arkeolojik kazılar

sonucunda elde edilen bulgular, dokumacılık tarihi hakkında bilgiler vermektedir. Dokumacılık sanatı ile ilgili bulunan bulgular kullanılan araç-gereçlerin yanı sıra ortaya çıktığı toplumun, kültürünü, gelenek ve görenekleri gibi toplumun yaşayışı ile ilgili fikirler vermektedir (Öngen, 2016, s. 5-6) .

Dokumacılık Türk kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Dokumalarda kullanılan renkler, süslemeler ve kullanılan desenlerin önemi bakımından, bölgenin bilinen önemli el sanatlarını oluşturduğu kabul edilmektedir (Aytaç, 2008, s. 205).

Orta Asya Hun Türklerinin kurganlarında bulunan pantolon ve başlıkların kumaş süslemeleri olduğu görülmektedir. Kurganlarda bulunan ipekli kumaşların çeşitliliği ve dokumaların çokluğu arkeolojik kazılarda bulunan bulgulardan öğrenilmektedir. Kurganlarda bulunan tekstil buluntusunun Hun soylusunun resminin bulunduğu kumaş parçası üzerindeki resim olarak bilinmektedir. Esik kurganında yapılan incelemelerde Kemal Akışev' in bulduğu altın elbiseli genç cesedinin soylu bir kişiye ait olduğu düşünülmektedir. Bulunan oldukça görkemli bir kıyafet olduğu bilinmektedir. Sağdan sola doğru kapanan V yakalı kısa kaftan, dar pantolon ve çizmeler atlı yaşam özelliğini gösteren giysilerin olduğu bilinmektedir. Savaşçı ve göçebe olan Hun toplumu lifleri çok yakından özelliklerini incelemiş ve en iyi şekilde kullanmış oldukları elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır. Göktürklerde dokumacılık ise, Orhun anıtlarının bulunduğu alanda, Bilge Kağan ve Kültigin mezar yazıtlarında ellerini birleştirmiş, ayakta duran iki heykel vardır. Giysilerin yakası, ön ortası üst üste kapanan kruvaze şeklinde birleşen kaftanlarıyla tasvir edilerek anlatılmaktadır. Uygurlarda dokumacılık, genel olarak kollar uzun, bedene oturan ve renkli kemerlerle kıyafetin tamamlanmış olarak resmedildiği görülmektedir. Uygurlarda toplumsal statülerine uygun giysiler giydiklerini duvar fresklerinden anlaşılmaktadır. Giysinin toplum içerisindeki kişilerin statülerini belirlemede kullanıldığına önemli, bir örnektir. Anadolu'da farklı bölgelerde bulunan buluntuların M.Ö.3000'li yıla dayanması dokumacılığın Anadolu'da yapıldığını göstermektedir (Karaoğlu, 2017, s. 104).

Türkler' de dokumacılık, İslamiyet'ten önce ve İslamiyet'ten sonra olarak farklılık göstermektedir. İslamiyet öncesi Türkler dokumaların üzerlerinde kullandıkları süslemelerde hayvan ve insan figürlerini sıkça kullanırken, İslamiyet sonrası, dini içeriklere uygun olarak kullanılan desenlerdeki insan ve hayvan figürleri stilize ederek ve çoğunlukla bitkisel motifleri kullanmaya başlamışlardır. Dokumacılık sanatı İslami

dönemde de gelişimini sürdürerek Hatâyi denilen doğada bulunan çiçeklerin dallar arasında stilize edilerek oluşturulan motiflerin kullanımı yaygınlaşmıştır. Büyük Selçuklularda Dokumacılık, Kumaş dokumacılığı konusunda Minai (tek renkli desensiz saydam) seramiklerinde ve saray figürlerinde görülen farklı ve çeşitli motiflerin kıyafetler üzerinde görüldüğü dikkati çeker. Bu dönem giysilere ait bilgileri figürlü tasvirlerle çizilen seramik tabak ve kapların üzerinde bulunan resimlerden öğrenilmektedir. Kadın ve erkek figürleri kaftanlarıyla resmedilmiş olarak bulunan tabaklar vardır. Kadın figürünün kaftanının kollarında Tiraz adı verilen kol bantları ile süslendiği, erkek figürünün kıyafetinde ise Rumilere benzer yaprak ve çiçeklerle süslenmiş dolaşmalı desenlerden oluşan süslemeler olduğu görülmektedir. Anadolu Selçukluları ve Beylikler Döneminde dokumacılık, Anadolu'da geleneksel kültürün önemli bir dalıdır. Dokumacılık sanatı, Selçuklular zamanında zengin desen ve modellerle yaygınlaşmıştır. Saraylarda özel olarak dokunması sebebiyle önemli bir sanat dalı olarak görülmektedir. Dokunan ipliklerin, altın, gümüş ve ipek gibi değerli olması maddi olarak dokumanın değerini artırmıştır. Dokumacı ustaları, koruma altına alınarak desteklenmişlerdir. Sağlanan bu destekler sanatın gelişmesinde ve ilerlemesinde önemli katkılar sağlanmıştır. Anadolu Selçuklulardan kalan kumaş ve örnekler azdır (Salman, 1999, s. 10-20).

1.4. Kastamonu'da Dokumacılığın Sosyal ve Ekonomik Yaşantıdaki Yeri

Kastamonu M.Ö. XVIII. Yüzyıl'da Gas'ların yurdu olduğu bilinmektedir. Komnenos'ların anavatanı olan Kastamonu Kızılırmak'a dökülen karasu vadi yatağında bulunmaktadır. Zamanla değişik medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Romalıların ve Bizanslıların idaresine girmiştir. Hititler, Firigler, Kimmerler, Lidyalı'lar, Pers'ler, Pontuslular, bu bölgede hakimiyet kurmuşlardır.



Şekil 2: Kastamonu İli Haritası
Erişim: Tarihi:13.02.2022 (Saygılı, 2020)

Kastamonu, Fatih Sultan Mehmet tarafından 1462’ de Osmanlı devletinin Anadolu’ya bağlı sancak merkezi görevini yapmıştır. Kastamonu’ da zanaatkârların çeşitliliği hakkında Şemseddin Sami’nin Kamüsül-Alam isimi eserinden bilgi almaktayız. Deri işlemeciliği, bakır işlemeciliği, yerli bez dokuma, peşkir kumaş, yelken bezi dokuma, döşemecilik gibi zanaatların yıllardır bölge halkı tarafından işlenerek geçim kaynağı olarak yapıldığı anlaşılmaktadır (Sami, 1314, s. 3662).

Geleneksel özelliklerde el dokuma yöntemiyle dokunan kumaşların tüm bölgenin ihtiyaçlarını karşıladığı gibi üretilen kumaşların Avrupa’dan talep görmesi sebebiyle ihraç edildiği bilinmektedir (Akdağ, 1995, s. 627-628).

Dokunan Türk kumaşları, dokumada kullanılan teknik özelliği açısından, malzeme ve desen zenginliği bakımından önemli bir yere sahiptir. Dokumacılar, Milli Kültürün özelliklerini ve inceliklerini dokumalarına yansıtır. Bu özelliklerin korunması belli esaslar doğrultusunda yapılarak kalitenin düşürülmemesi ve tüketicinin korunması için

hazırlanan kanun, Kanunname-i İhtisab-ı Bursa adı ile 1502 yılında Sultan II. Bayezid emri ile hazırlanan fermanla yürürlüğe girmiştir (Nevber, 1988, s. 189).

Kanun maddelerinde yer alan kumaşların iplik sayıları, uzunlukları, türleri tüm detayları ile incelenerek belirlenmiştir. Kullanılan kumaşların boyutu, ipliğin kıvrımı, altın ve gümüş karışımları tespit edilip belirtilmiştir (Aslanapa, 1984, s. 454).

Kanunlarla boyamacılığın kriterleri belirlenerek, dokuma kadar dokunan kumaşların boyanmasının da önemli olduğu anlaşılmaktadır. İlk çağlarda bile kumaşların doğal yöntemler kullanılarak boyandığı bilinmektedir. Oluşturulması zor olan renkler için Bursa ve Edirne İhtisap Kanunnamesinde çoğunlukla kırmızı ve mavi rengin kullanıldığı ve bu renkler elde edilirken yapılacak karışımların ölçüleri belirlenmiştir. Örneğin: Belirli miktardaki lök, çivit' den geçirilir. Çivit, ezilip saf suyu elde edilir. Bu suya batırılan ipek kırmızı olur. Ama lök miktarı az olup, yeni ezilmiş çivit suyuna batırılırsa ipek, menekşe moru ile kırmızı arasında bir renk olur. Boyanacak olan kumaşın iplik telinin sayısı ve kıvrımının boyayı emmesi açısından önemli olduğubelirlenmektedir. Osmanlıların kumaş boyamada kullandığı çivit boya, Nil olarak bilinen İndigo boyadır (Tezcan, 1993, s. 27-28-29).

XV. yüzyılda olduğu gibi XVIII. yüzyılda da orta Kuzey Anadolu' da Kastamonu'dan Tokat'a kadar uzanan bölgelerde yapılan pamuklu kumaşlar kuzey bölgesinin ihtiyacının karşıladığı, dokuma ve boyacılıktaki üretimlerin İnebolu-Sinop-Samsun limanlarından Rusya' ya satıldığı bilinmektedir (İnalcık, 2021, s. 530).

Osmanlı döneminde tutulan tereke kayıtlarından anlaşılaacağı üzere dokunan bezlerin boyanması da çok önemli bir zanaat dalı olarak bilinmektedir. Kumaş boyacılığında, Selanik, Bursa, Bağdat, İstanbul, Halep, dokumacılığın yanı sıra öne çıkan merkezlerdir (Bizbirlik, s. 735).

Anadolu' da üretilen dokumaların çoğunlukla pamuklu, ipekli kumaşlar olduğu keten ve kenevir kumaşı da dokunduğu bilinmektedir. Pamuklu kumaşlardan olan kirbas (karpasi kaba kumaş denilmektedir) günlük giyim için kullanılmaktadır. Kirbas kumaştan köylü ve kasabalı halkın iç çamaşırı yapıldığını ve kirbası üreten ve ihraçeden merkezler incelendiğinde kuzeydoğu Anadolu'da Kastamonu-Amasya-Tokat- Çorum bölgelerinde dokunduğu bilinmektedir (İnalcık, 2021, s. 306).

Dokuma sanayisinin hammadde olarak incelendiğinde, keten, kenevir, pamuk lifleri,

yünlü dokumalar, ipekli dokumalar olarak ayrıldığı görülmekte olup, keten dokumacılığının İstanbul ve Kastamonu çevrelerinde geliştiğini ve yaygınlaştığı bilinmektedir (Tabakoğlu, s. 678).

XVI. Yüzyıllar da Türk kumaşlarını dokuma Merkez-i Sikleti Bursadır. Bursa'nın yanı sıra, Denizli, Tosya, Ankara, Bilecik vb. yerlerde de kaliteli ve güzel kumaşların dokunduğu bilinmektedir (Uzunçarşılı, 1949, s. 621).

Osmanlı döneminde, dokuma merkezlerinden olan Kastamonu'da astar kumaşı ve alaca gibi pamuklu bez dokumaları yapılmaktadır (İhsanoğlu, 1994, s. 632).

Osmanlı devletinde lonca denilen yörenin esnaf teşkilatları bulunmaktadır. Buloncalarda esnaf ve zanaatkârlar bir araya gelip yapılan işkolu ile ilgili usta- çırak ilişkileri doğrultusunda mesleki eğitimler verilmektedir. Kastamonu'da dokumacılık loncalarının bulunduğu, bu loncalar sayesinde dokumacılar yetiştirildiği ve bir taraftan da dokunan ürünlerin fazlaları dışarı satılmaktadır. Ürün fiyat kontrollerini sağlamak amacıyla narh denilen her ürünün ve malın fiyatlarını ayrı ayrı belirlenmesi yöntemleri uygulanmıştır. Kastamonu halkı dokunan bezleri ev halkının giyim ihtiyaçlarında kullanılırken, kalan kısmını ülke içinde ihraç etmektedirler (Karcı, 2012, s. 117-126-131).

Tarih içerisinde dokumacılık Kastamonu insanının en büyük gelir kaynaklarından birisi olmuştur. Yöresel dokumacılık sanatı Kastamonu ilçeleri arasında çeşitlilik gösterir. Eski devirlerde ordunun çamaşırlık, çadır, yelken bezleri, ip ve urgan ihtiyaçlarını Kastamonu halkı tarafından karşılandığı bilinmektedir. Yöre halkı, urgancılık, bakırcılık, dokumacılık, çarşaf, sepetçilik, yelken bezi dokumacılığı ve ticaretiyle de yıllarca geçimlerini bu yöntemle sağlamışlardır. Seyyahların anlatımından Kastamonu, İbn Batuta seyahatnamesinde çok ucuz bir şehir olduğunu belirtirken, XVII. asrın ilk yarısında Kastamonu şehrine gelen Kâtip Çelebi, şehirdeki medrese ve camilerin çokluğu hakkında bilgiler vermektedir. Küre-i Nühas' tan çıkarılan bakırın burada işlendiğini ifade etmektedir. Seyyah Charles Texier ve Ainsworth, Kastamonu'daki dokumacılık ve bakırcılık faaliyetlerinin bölge halkı tarafından yapıldığını ve dokumacılığın önemli bir geçim kaynağı olduğunu belirtmektedir. Seyyahların yazdıklarından anlaşıldığı üzere Kastamonu, bakır eşya imalatı-bakır işlemeciliğinde ve dokumacılıkta önemli bir rol aldığı anlaşılmaktadır (Tufanoğlu, 2001, s. 10).

Yerli kirpas denilen işlenmemiş ham bez, kaliteli keten bezi, bina yapımında kullanılan

ahşap, sandal ve gemi yapımı Kastamonu'nun önemli gelir kaynaklarıdır. Kastamonu'nun Küre ilçesinde bakır madeni çıkması sebebiyle, çıkarılan bakır madeni işlenerek halkın ekonomisine katkı sağlamaktadır. Kentte en çok gelişen sanayi kolu olarak kumaş dokumacılığı, yelken bezi üretimi ve bakırcılık bulunmaktadır (Bey, De Launay, & Pazarcı, 1999).

1842'de Ainsworth, Kastamonu'da dokunan yünlü kumaşların Ankara'da dokunan sof kumaşı kadar kaliteli olduğu, Adana'dan gelen pamukla karışım yapılarak, kadınların donanma gemileri için yelken bezi dokuduklarını ve bu bezlerini İstanbul'a göndererek ticaretini yaptıkları bilinmektedir. 1862'de Texier, kentteki en önemli üretimin bez dokumacılığı olduğunu belirtir. 1888 yılı salnamesinde de bahsedildiği üzere, Kastamonu'da yatak çarşafı, perde, gömlek, yelken bezi vb. dokunarak ve üretilen ürünlerin fazlasının ihraç edilmiştir (Eyüpgiller, 1999, s. 6) .

Kastamonu'ya gelen seyyahların yazılarında dokumaların kaliteli ürünler olduğundan bahsettiklerine dair bilgiler bulunmaktadır. Şirket-i İbtidaiye adıyla kaliteli dokumalar üretmek için kurulmuş olan bu şirket Kastamonu'nun ilk ticari şirkettir. Dokumacılığın yaygınlaştırılması ve dokumacıların çoğalması için 1887 yılında kurulan Kastamonu Sanayi Mektebinde dokumacılık alanı açılmıştır (Eski, 2016, s. 123-134).

Deniz ticaretinin yapıldığı dönemlerde, Osmanlı donanmasındaki gemilerin yelken bezi ve çadır bezlerinin, çamaşırlık dokuma bezlerin, ip ve urganlarının Kastamonu'da dokunduğunu salnamelerden bilinmektedir. Osmanlı döneminde Ticaret için kıyı kasabası eski adıyla Karaağaç yeni adı Cide ve Gideros iskelelerinin kullanıldığı görülüyor. Donanmanın ve sarayın ağaç ihtiyacının bu bölgeden sağlanmış. 1248/1833 sayılı vesikaya göre, Hasan Çelebioğlu Halil Ağa'nın Cide Ayanlığına ve Fırkateyn-i Hümayun Nazırı olarak görevlendirilerek, Cide ve Gideros'ta Donanmaya, firkateyn yapmaya memur edildiği belirtilmektedir. Bugüne kadar ulaşan birçok bilgiye bölgede tutulmuş olan salname denilen belgelerden öğrenilmektedir. Sâlnâme bir senelik olayları göstermek üzere hazırlanan, devlet içerisinde görevli bulunan çalışanların isimleri, bölgenin nüfusu, ekonomik şartlar ve coğrafi yaşam koşullarını kapsayan bilgiler mevcuttur (Kesim, 2019, s. 1).

Kastamonu'da pamuk-keten karışımı kumaş dokumacılığı ile kendir ve kenevir dokumacılığı da yapılmıştır (Yozkatlı, 2002, s. 53-81).

Kastamonu, Çanakkale ve Milli Mücadele Savaşında en çok şehit veren illerimiz arasındadır. Gösterdikleri kahramanlıklar, vatan sevgisinin her şeyden üstün olduğunun en önemli kanıtıdır. Kurtuluş savaşında milli mücadele sırasında Anadolu'ya hızlı ve güvenli olarak ulaşımın sağlandığı yer olan Kastamonu İnebolu limanları kullanılmıştır. Ankara'ya yiyecek, mühimmat ve insan geçişlerinde Kastamonu halkının bölgeyi ve yolları iyi bilmesinden dolayı katkıları olmuştur. Anadolu, İstanbul ve Rusya'dan getirilen malzemeleri savaş alanlarına Milli Mücadele kahramanlarına ulaştırmışlardır. İnebolu iskelesinden kağnılarla mühimmat taşınması Kastamonu'dan Sakarya'ya kadar uzanan tehlikeli koşullar içerisinde Milli Kurtuluşa açılan bu yolda Kastamonuluların desteği ve önemi büyüktür (Özlü, 2009, s. 70).

Ayrıca bu dönemde askerin iç çamaşırı, çorapları bölgede kadınlar tarafından kurulan Kadın Müdafa-i Hukuk cemiyeti üyeleri ve halk tarafından karşılanmaya çalışılmıştır. Kastamonu' lu hanımlar işgallere karşı mitingler düzenleyerek tüm güçleriyle işgale karşı vatan savunması yapacaklarını toplantılarla duyurmuşlardır. Dünya liderlerinin eşlerine çekilen telgrafla ülkelerinin parçalanmasına izin vermeyeceklerini tüm dünyaya duyurmuşlardır (Özdemir, 2020, s. 16).

Kastamonu tarihi geçmişi, kültürel zenginlikleri, muhteşem doğası ile bilinmektedir. Kastamonu yöresine ait el sanatlarını korumaya çalışmaktadır. Kendilerine özgü olan çarşaf bağı, el dokuması dokuma kumaşları, sarı kıvrak kumaş(çarşafın uzun kısımlarına veya dörtkenarına pamuk ipliğinden elle parmakların arasından ve tırnakları yardımıyla ilmekler bağlanarak yapılan bağıdır) özellikleri bozulmadan bugünlere kadar gelmiştir. Cide, Şenpazar, Küre, Azdavay, Pınarbaşı'nda yıllarca el dokuma tezgâhlarının her evde olduğu ve keten bezi üretiminde yapıldığı bilinmektedir. Keten ipliğinden kumaşlar dokuyup giysilerini dikerek, kendi el yapımı ürünlerini üretmiş oldukları bilinmektedir. Genç kızların çeyizlerinde mutlaka keten bezinin olduğunu ve bunların yöre insanı için önemli bir yer tutmaktadır. Bu keten bezlerinden iç çamaşırı olarak; göynek, peşkir, başörtüsü, önlük, iç don dikilmek için kullanılmıştır. Tosya ilçesindeki tela üretimi bugünde devam etmektedir. Kastamonu' da, tiftikten yapılan uzun bele sarılan kuşak ve renkli parçalı kuşağı, banyo kesesi önemli bir geçim kaynağıdır (Yıllığı, 2022).

Kastamonu'da tahta boya baskıcılığı da önemli bir zanaat dalıdır. Daday ve Devrekâni ilçelerinde ıhlamur ağacından yapılan, kabartma olarak yapılmış elle oyularak, bitkisel, geometrik motifler, farklı desenlerde ahşap kalıplar özel olarak hazırlanmıştır.



Şekil 3: Tahta Kalıp

Erişim tarihi: 13.02.2022 saat:15:30 (Yılmaz)

Tahta baskıcılığında genellikle pamuklu kumaş tercih edilmektedir. Pamuklu kumaş, boyayı çabuk emer ve sayede boyanın dağılmasının önüne geçilmektedir. Tahta baskıyı en iyi emen ve gösteren kumaş çeşitleri, şile bezi, mermerşahi gibi pamuklu kumaşlar olduğu bilinmektedir. Doğal yöntemler kullanılarak yazmalar renklendirilmekte olup, renk oluşumunda, cehri, soğan kabuğu, ceviz yaprağı benzer bitkilerden doğal yöntemlerle bulunan renkler tercih edildiği bilinmektedir (Döner, 2020).

Anadolu'da yazma kalıpları dayanıklı ve oyulması kolay olan ıhlamur ağacından yapılmaktadır. Yazma kalıplarındaki desenler Anadolu kültürlerinde kullanılan motiflerden esinlenerek yapıldığı bilinmektedir (Atalayer, 2016). Erişim:04.04.2022 saati:22.29



Şekil 4: Tahta Baskı

Erişim:01.03.2022 saat: 09.10 (Müdürlüğü, 2022)

Kastamonu ilinin kendi ilçeler arasında yapılan dokumalar incelendiğinde bölgenin özelliklerini yansıtan dokumalara rastlanmaktadır. Aynı sistemde dokumalar dokunmasına rağmen, ilçeler arasında kullanılan malzeme ve şekil açısından olan değişiklikler dokuma bezinin yöresel kimliğini belirlemektedir. Kastamonu’da dokumacılık sanatı tarih boyunca ailelerin geçim kaynağı olarak bugüne kadar gelmeyi başarmıştır. Yöresel yaşam koşulları içinde yöresel el dokumaları; malzeme, teknik ve biçim çeşitliliği ile örf, adet, gelenek ve görenek gibi somut olmayan kültürel kimliğini ortaya koyan önemli belgeleridir. Gelişen teknoloji ile sosyal ve ekonomik değişimlerden etkilenen birçok el sanatı değişen ihtiyaçlar doğrultusunda ayakta kalmakta zorlandığı görülmüştür. Yöre halkı istekler ve ilgi alanlarının değişmesi sonucunda yenilikler karşısında geleneksel özelliklerini ayakta tutmaya çalışmaktadır. Kültürel zenginliklerin gün yüzüne çıkartıp yeni nesillere aktararak yeni iş imkânları oluşturulması sağlanmalıdır. Milli Kültürün bilinmeyen yönlerini ortaya çıkartarak, Sürdürülebilirliğinin önemi anlatılması gerekmektedir. Geleneksel Kültüre ait el dokumalarının tekrardan gün yüzüne çıkartılıp dokuma sanatının günün şartlarına uyarlanması, yeni nesil tasarımcıların ilgilerini çekerek ilham kaynağı olunmalıdır. Göç eden bölgelerde istihdamı artırılarak ekonominin hareketlenmesi sağlanmalıdır. Doğal yöntemler kullanılarak elde edilen boyamacılık Türkler’ de eski yıllara dayanmaktadır.

Orta Asya’da kilim ve halı dokumasıyla başlayan doğal boyalar kullanılarak elde edilen renkler Türklerle Anadolu’ya kadar gelmiştir. Zengin bitki örtüsüne sahip olan Anadolu’da boyamada kullanılan renlerin çeşitliliği kaliteli ürünler üretilmesine yol açmıştır. Dünyada dokumacılık sektöründeki sürdürülebilirlik çevresel atıkların dönüşümü ve natürel boyamayanın önemini artırmıştır. Tamamen doğal yöntemlerle üretilen ürünlerin tüm dünya ticaret piyasasındaki önemi ve geri dönüşüme katkıları iç ve dış pazarlarda müşteriler tarafından tercih edilme oranını artırmıştır. Doğal boyama tekniklerinin kullanılmasıyla yapılan ürünlerde doğada yetişen bitkilerin ve bitki atıklarının tercih edilmesi, çevreye zarar vermeyen boyaların önemini artırmıştır. (Can & Oyman, 2017, s. 2309).

Bu tezde; Ketenden ipliğinden dokunan kumaşlardan, doğada bulunan bitki ve ağaç kabuklarıyla doğal yöntemler kullanılarak çevreye, doğaya ve insan sağlığına uygun giysiler üretilmiştir. Dokuma bezlerin üzerine yapılan tahta baskılarda kullanılan boyalar bölgedeki bitkiler ve ağaç kabukları kullanılarak elde edilmektedir. Geleneksel karakter taşıyan ve kültürün yapı taşı olan yöreye özgü dokumalar kullanılmıştır. Kastamonu bölge halkının duygularını ve beğenilerini ifade eden, dokuyan kişilerin yetenekleri ve kendine has işlemleriyle geliştirdiği yöntemlerle hayat bulmuştur. Kullanılan doğal boyalarla çevreye ve ekosistemdeki canlılar korunmaktadır.

Asuman Çelen’in anlatımından, Kara talim ve Kızılağaç ağaçlarının kabuğunun kaynatılarak kahverengi kırmızı arası bir renk elde edildiği ve bu boyaya iplik çileleri batırılarak renklendirildiğini, kelebeğe geçirilip çıkıktan sarı olarak dokumaya hazır hale getirildiği ve bu boyanan ipliklerden dokunan kumaşın kenarlarına renk vermek için, düz çizgilerle desen verildiğini aktarmaktadır. Bitkisel boyaların sağlık açısından oldukça önemli olduğu bilinmektedir.



Şekil 5: Kara Talim

Kaynak: Ayşegül Sözen Fotoğraf Albümü 2021



Şekil 6: Kızılağaç Ağaç Kabukları

Kaynak: Ayşegül Sözen Fotoğraf Albümü 2021

Kastamonu’da yetişen doğal yöntemler kullanılarak elde edilen bitkiler; Kök boya, çivit otu, safran, sumak, muhabbet çiçeği, cehri, aspir, kara talim ve kızılağaç olarak bilinen bitkilerdendir. Bu bitkilerin doğal renk oluşumu için kullanılan bölümleri bitkiler arasında farklılıklar göstermektedir. Bitkinin meyvesinden, kökünden, sapından, gövdesinden, yaprağından, çiçeklerden veya tüm bitki kullanılarak, ağaç kabuklarından faydalanarak boyamalar yapılmaktadır (Teker, 2011, s. 112).

Kastamonu’da topraklarının dağlık ve engebeli olması, tarım arazilerinin kısıtlı olmasına sebep olmakta, doğal çevre koşullarının zorluğu nedeniyle tarım vehayvancılık açısından zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu sebeplerden dolayı özellikle genç çalışacak kesim geçim zorlukları karşısında büyük şehirlere çalışmak için gitmektedir. Kastamonu’da büyükşehirler göçler yaşanmaktadır (İbret, 2010, s. 35).

Kastamonu son yıllarda büyük şehirlere göç vermesinin başka sebepleri ise, teknolojik gelişmelerin gerisinde kalma, hızlı ve fabrikasyon üretiminin artmasına karşı duramayışı geleneksel el sanatlarının yok olmayla yüz yüze kaldığını göstermektedir. Tüm bunlara rağmen Kastamonu ve çevresindeki ilçelerinde gelenek ve göreneklerini yaşatılmaya çalışıldığı görülmektedir.



Şekil 7: Dokuma El Sanatları

Erişim: (ktb.gov.tr) 2022

Çarşaf Bağı veya tırnak bağı denilen bağlama tekniği Kastamonu ve ilçelerinde kullanılan el sanatlarından biridir. Yapılacak işin kenarına pamuk ipliği geçirilerek, araç kullanmadan parmak ile düğümlenerek tırnak yardımıyla kıştırarak şekilleroluşturmasına denilmektedir. Motiflerin aldığı desenlere göre; kuşdili, kâtip defteri, yürek, kazan kulpu, tekli köşk, kurt bağı, çilekli bağ, kesme şeker gibi isimlerle bilinmektedir (Çarşaf Bağı, 2022).



Şekil 8: Çarşaf Bağı İkili Kuş Dili Motifi

Kaynak: Kastamonu Halk Eğitim Merkezi 2021

Çarşafın iki uzun kenarına veya dörtkenarına pamuk ipliği kullanılarak tırnak bağı, elle tırnak yardımıyla sıkıştırılarak yapılan, düğüm bağlama tekniği olan tırnak bağı ile süslenir. Kastamonu çarşaf bağı olarak bilinmektedir. Kastamonu çarşaf bağı eski bir el sanatı olarak bilinmektedir. Pamuk ipliğinden yapılan çarşaf bağları yapılış şekillerine göre isim alırlar (Çarşafbağı, 2022).



Şekil 9: Çarşaf Bağı Tekli Köşk Motifi

Kaynak: Kastamonu Halk Eğitim Merkezi 2021

1.4.1. Dokumada Kullanılan Keten İpliği ve Oluşumu

Keten liflerinin tercih edilmesinin en önemli sebebi, liflerin parlaklığı, sağlamlığı, dayanıklılığı, kalınlığı ve hızlı koruması ile kolay temizleniyor olabilmesinden kaynaklıdır. Ketenin eski dönemlerde işlenişine Mısır kabartmalarında rastlandığı görülmüştür. Anadolu’da keten kumaş dokunması ile ilgili üretim yöntemlerinin M.Ö.VII. yüzyılda yapılan sisteme benzemektedir (Karaoğlu, 2017, s. 104).

Anadolu’da keten kumaşları görülmektedir. Diyarbakır Ergani Ovası’ndaki Çayönü tepesinde bulunan kalıntılar M.Ö.VIII. yüzyılda ve Konya’nın güneydoğusundaki Çatalhöyük’ten çıkan kalıntılarda M.Ö.VI. yüzyılda keten bitkisinin var olduğuna ve işlendiğine dair bulgulara rastlanmıştır. Burdur yakınlarında bulunan Kuruçay Höyüğü’nün M.Ö. IV. yüzyıla ait tabakalarda beş adet keten tohumu bulunarak yapılan analizler sonucu keten tohumlarının evcil ve yabancı cinslerini olduğu tespit edilmiştir.

Keten İpliği kıvrılmaya ve dokumaya uygun bir lif olmasından dolayı, ketenin çubuk kısmından faydalanılarak keten lifi elde edilmiştir. Keten bitkisinin bekletilen sapları çürümeye bırakılır, kalın kısımları temizlenerek taraktan geçirilir. İpliğe büküm işlemi yapılır. Keten lifleri parlak, mukavemetli, tok, hızlı kırışan ısladığı zaman hemen kuruyan ve kolay temizlenen özelliğe sahiptir. Eski zamanlarda ketenin kullanımını anlatan resimler, Mısır’ da bulunan Mısır kabartmalarında görülmüştür. Günümüzde keten bezi dokumasına yönelik eski yöntemler kullanılmaya devam etmektedir. Ketenin tarih süreci içerisindeki önemli bir yer tutmasının önemli sebepleri içerisinde olan dokumadaki kolaylığı ve rahatlığıdır.

1.4.2. Kastamonu’da Keten Bezi Dokuma İşlemleri

Geleneklerine bağlı olan Kastamonulu kadınların birçoğu dokumacılıktaki ustalıklarıyla bilmektedir. Gelenek ve göreneklere göre baba evinde kız çocukları dokumacılığı küçük yaşta öğrenip çeyizlerine top diye tabir edilen eni dar keten bezi dokurlardır. Dokunan bu kumaşlar evlerinde iç giyim, kuşak, giysi, başörtüsü, peşkir, önlük, sofrası bezi, çarşaf örtü olarak kullanılmaktadır. İhtiyaçlarından fazla olan dokumaları tüccarlara satarak ev

Ekonomisine katkı sağlamışlardır. Kastamonu halkı hem evinin ihtiyaçlarını hemde geçimini bu yolla karşılamaktadırlar. Kastamonu’da mahalle adlarının yaptıkları işe göre isim aldığı bilinmektedir. Dokumada kullanılan tarakları yapanların bir mahallede toplanarak Tarakçılar mahallesi, iplik imal edenlerin başka bir mahallede toplanıp iplikçiler mahallesi adı ile anılır. Bugünde bu mahalleler aynı isimle mahalle adlarına sahiptirler. Kastamonu keten dokumacılığını yıllarca kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve geçinmek için yapmışlardır. Kastamonu’da keten dikildiği ve keten bezi dokunduğu bilinmektedir (Sevinç, 1978, s. 35-41).



Şekil 10: Keten Tarlası

Erişim: (Yetiştirici Rehberi, 2015)

Genellikle keten ekimi, sonbahar veya ilkbahar aylarında yapılır. Tohumu bezir yağı olarak kullanılırken, lifleri keten ipi yapımında kullanılmaktadır. Keten çiçeği rengi ve görüntüsü ile zarif bir çiçek olmasından dolayı bölgede halk ağzıyla anlatımlara rastlandığı görülmektedir. Keten çiçeği mavi mor arası yeşil saplı ince zarif bir çiçektir. Cide yöresinde halk dilinde keten çiçeği için, Naşide’nin kızı güllü keten çiçeği gibi olarak ifade edilmektedir. Bu söylemlerin genç ve güzel kızlar için kullanıldığını, çiçeğin zarif ve güzel olarak nitelendirilirken insan sıfatıyla eşleştirildiğini Naşide Akman’ın aktardığından öğrenilmektedir.



Şekil 11: Keten Çiçeği

Erişim: (Yetiştirici Rehberi, 2015)

Cide, Doğanyurt, İnebolu, Abana, Çatalzeytin, Azdavay, Pınarbaşı, Şenpazar, Küre ilçelerinde Keten ekimi sahil kıyısı bulunan ilçelerde daha yoğun olarak yapıldığı bilinmektedir. 1950’lerde keten ekimi önemli bir geçim kaynağı olarak görülmekteydi. 1960’lı yıllarından sonra Türkiye genelinde keten ekimi üretimi maliyetlerin artmasından dolayı keten ekimi yavaşlamıştır. Bu nedenle, ekonomik şartlarının zorluğu ve keten ekim işleminin zahmetli olmasından kaynaklanmaktadır.



Şekil 12: Keten Bitkisi

Erişim: (Yetiştirici Rehberi, 2015)

İnebolu, Cide, Azdavay, Taşköprü ve Daday kazalarında ekimine devam edilmektedir. Senelik dikilen yerlerin 9730 dönüm olduğu üretilen ürünün toplamı 163804 kilo olduğu bilinmektedir. Keten elyafından iplik yapımında ve tohumundan yağ olarak faydalanılmaktadır.



Şekil 13: Ketenin Islatılması

Erişim: (Yetiştirici Rehberi, 2015)

Tohumları dövölerek alındıktan sonra sapı suda bekletilip ve tekrar kurutularak büyük düz bir taş üzerinde ağaç tokmaklarla dövölerek tutam haline getirilir. İnceltlen lifler demirden yapılan melengez denilen alete vurularak tel tel inceltilir. İçerisinde bulunanlardan ayrıldıktan sonra elyaf dörde ayrılır. Bu elyaftan ham iplik elde edilir. Gömlek, çarşaf ve elbise dokunmasında kullanılmaktadır (Kastamonu Yıllığı, 1933).

Tararlama: Tararlama işleml keten liflerinin içerisindeki odunsu parçaları tel tel birbirinden ayırmak için çırpma işleml yapılır. Mengenezde temizlenmesi için tahtaların üzerine çakılmış olan çivili taraktan geçirilir. Lifler boyutlarına göre ayrılır, tararlama yapılarak lifler demet haline getirilir.



Şekil 14: Melengez ve Tararlama

Erişim: (Endüstri Bitkileri, 2020).

Ketenin ekiminden dokuma bez haline gelene kadar geçirdiği aşamaları, Cide ilçesi Okçular köyünde yaşayan Hikmet Ayvaz'ın aktarımından; Keten bitkisi elle yolunur, kökleri ve sapları ayrılarak bağ haline getirilip harmana serilerek kurumaya bırakılır. Kuruduktan sonra bağlar birbirine geçirilerek demet haline getirilip tekrar kurutulur. Tohumlarından ayrılması için yere vurularak dövölür, ya da öküzlere bağlanan taşla üzerinden geçilerek tohumların dökölmesi sağlanır. İrmak" da ısıtılıp yumuşatılmaya bırakılır. Yumuşayan keten bağları harmanda tokmaklarla dövölerek tutam haline getirilir. Melengez' den geçirilerek, demir taraklarla taranıp tekrar tokmaklarla dövölüp lif elde edildiğini anlatmaktadır.



Şekil 15: Taraklama

Erişim : (Erdoğan, 2014, s. 46).

İplikler döndürülerek bükülüp çile hale getirilir ve rengini beyazlatmak için su kazanının içinde kaynatılmaktadır. İpliklerin parçalanmaması için çirişleme işlemi yapılır. Çirişleme kolalama işlemi olarak bilinmektedir. Kaynayan suyun içine un atılarak tahta bir kaşık yardımıyla karıştırılır. Suyun içerisine iplik çileleri açılarak, karışım içine kaşık yardımıyla bastırılarak kaynayan suda bekletilir. Çirişleme işlemi ile iplik sertleştirilir ve dokumada ipliğin açılmasını önleyerek kolaylık sağlamaktadır. Çirişlenerek sertlik veren iplikler kelebe'ye geçirilip döndürülerek çıkırık yardımı ile gücülere sarılmaktadır. Gücülere çağ adı verilen büyük dolap şeklindeki alet yardımıyla iplikler sarılır. Atkı ve çözgülerine göre ayrımı yapılarak düzen denilen el tezgâhın taraklarından geçirilerek dokumaya hazırlanır. Keten iplikleri üretimi zor ve pahalı ürün olmasından dolayı içine pamuk ipliği karıştırılarak maliyeti düşürülmektedir.

Kelebe; düz kalın tahta üzerine ortada hareket edebilen bir çubuk yerleştirilerek çubuğun belirli yerlerine birbiri üzerine çapraz takılan çıtalara dikine dört tane sivri uçlutahta tutturulur. Bu yapılan mekanizma yuvarlaktır ve dönme hareketiyle ipliğim çıkırığa düz gitmesine yardımcı olur. Çilelerin düzgün yumak yapılmasına yarar. Bağ yaparken kullanılacak kat sayısınca çile takılır.



Şekil 16: Kelebe

Kaynak: Naşide AKMAN'' a ait Kelebe Cide 1940.

Naşide Akman'ın anlatımından, çirişlenen çileleri kuruttuktan sonra kelebe'ye geçilerek döndüre döndüre çıkırık yardımıyla gücülere sarılmaktadır. Kelebe alta sağlam bir tahta üzerine ortada dönebilen bir çubuğa bağlanmış dört eşit oranlarda ki çubuklardan oluşur. Dört çubuğa artı şeklinde sabitlenerek kullanıldığını aktarmaktadır.



Şekil 17: Kelebe ve Çıkırık Kullanımı

Erişim: <https://www.azdavay.bel.tr/cografi-isaretli-azdavay-yoresel-giysileri-15.html>
05.03.2022 saat:14:27

Hatice Ayvazın anlatımından; kelebe' ye geçirilen çileler çıkırığın kolu yardımıyla çevrilerek gücülere sarılır. İpin gergin olması dokuma sırasında kolaylık ve yapılan işin düzgün olmasını sağlamaktadır. Çileler hâlinde alınan pamuk ipinin düzgün ve sıkı sarılarak yumak yapılmasını sağlayan bir alet olarak kullanılır. Kelebe ve çıkırık arasından gücülere düzgünce sarılan iplik dokuma tezgâhın taraklarından geçirilerek tezgâh dokumaya hazır hale getirildiği anlatılmaktadır.



Şekil 18: Çıkırık

Kaynak: Hatice AYVAZ" a ait çıkırık Cide, 1946

Çıkırık; İplik eğirme işlemini kolaylaştırarak iği enine yerleştirerek büyük çarkı elle yuvarlak çevirerek hareket ettirilir, büyük tekerlek çevrilirken, sol elle iplik tutulur, sağ elle de yavaş yavaş çıkırığın kolu döndürülerek ipliğe büküm verilmesine yardımcı alet olarak kullanılmaktadır. Hareketli iğe karşı ipliklerin gergin ve dik tutulması bükümün düzgün olmasını sağlar.



Şekil 19: Tahta Dokuma Tezgâhı

Erişim tarihi: Kastamonu Halk Eğitim Merkezine ait Tahta Dokuma Tezgâhı 2020

Dokuma tezgâhı; Genişliğine göre bez dokunur Kastamonu’ da genellikle dar dokuma kumaşlar yapılmaktadır. Dokuma tezgâhları tahta ve demirden yapılan tezgâh olarak kullanılmaktadır.



Şekil 20: Demir Dokuma Tezgâhı

Erişim tarihi: Kastamonu Halk Eğitim Merkezine ait Demir Dokuma Tezgâhı 2020

Kastamonu' ya ait dokuma örnekleri;



Şekil 21: Keten Kumaş

Kaynak: Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2020)



Şekil 22: Pamuklu Kumaş

Kaynak: Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2020)

Keten bezi ipin kalınlığına göre ince ve kalın olarak düz bez ayağı tekniğinde dokunmaktadır. Kenarlarına kara talim ve kızılağaç kabukları kaynatılarak boyanan iplikle düz uzunlamasına boyanan iplikten düz şerit yapılarak desen verilmiştir. Dokuma tezgâhının eninin dar olması nedeniyle dar dokuma olarak bilinmektedir. Keten ipliğinin pahalı ve üretimi zahmetli olduğu için karışımli lifler kullanılarak maliyet düşürülmektedir. Keten ve pamuk lifleri karıştırılarak, bez ayağı tekniğinde dokunan kumaşlardır. Dokuma tezgâhının eni bir metredir.



Şekil 23: Dar dokuma keten bezi

Kaynak: Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2020)

Sarı kıvrak, Kastamonu bez dokumalarından olan sarı kıvrak kumaşı genellikle çarşaf olarak kullanılmaktadır. Kastamonu çarşaf kumaşı yapımında, kolalanmış sarı kıvrak ip ve katkısız kıvrımsız pamuk ipliklerinden yapılmaktadır. Enine olan ip tek kat ve büküm yapılmadan hazırlanır. İpi sağlamlaştırmak için bükümü olmayan ipleri çiriş denilen kolalama işlemi yapılır. Sarı kıvrak kumaşı çarşafın boyuna olan etek ucu kısmına kenarına veya dörtkenarına pamuk ipliği ile elde yapılan bağlamalarla tırnak yardımıyla sıkıştırılarak motif oluşturulur. Perde ucu ve peştamal kenarlarına yapılan süslemeler Kastamonu'da çok eski yıllardan beri yapılmaktadır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2012, s. 3-4).



Şekil 24: Sarı Kıvrak Çarşaflık Kumaş

Kaynak: Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2020)

Selalmaz, dokuma kumaş enine ve boyuna olan ip ince ve bükümüdür. İpi sağlamlaştırmak için ince olan iplere kolalama işlemi yapılır. Çözümlü ipliğine sağlamlık ve dokumada kolaylık sağlaması için yapılan işlemlere haşılama denilmektedir (Keser, 2018).



Şekil 25: Selalmaz Kumaş

Kaynak: Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2020)



Şekil 26: Kendir Bezi

Kaynak: Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2020)

BÖLÜM 2: KASTAMONU İLİNDE YÖRESEL KADIN GİYİM KUŞAMI

2.1. Kastamonu’ da Gündelik Hayatta Kadın Giyimi

Kastamonu’da yaşayan kadınlar, bayram, evlenme törenleri, sünnet, doğum gibi özel günlerde yöresel kıyafetlerine önem vermektedirler. Kastamonu merkez ve ilçelerine bakıldığında giyim, farklılıkları olduğu görülmektedir. Yaşanılan yerin koşulları ve ekonomik yapısı hakkında kullanılan kumaşlar ve süslemeler yaşanılan yerle ilgili bilgiler vermektedir. Giysi modelleri üzerindeki, kumaşlar, renkler, desenler ve kalıp özelliklerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Günlük kıyafetler ve özel günlerde giyilen giysilerin farklılığı giyilecek ortamın özelliğine göre değişim gösterir. Kastamonu’da kadın giyimleri; İç giyilenler, dışa giyilenler ve başa takılanlar olarak gruplara ayrılır. Kastamonu ili milli kültürünü yansıtan illerimizden biridir. Bu bölgede yöresel kıyafetler bazı ilçelerde kullanılmaya devam etmektedir (Kuru, 2003, s. 557-558).

2.1.1. İç Giyilenler

İç giyim olarak tenin üzerine giyilen göynek, iç yeleği, küstü (içe giyilen giysinin arasına pamuk kaplanarak yapılan pamuğa kapitone görüntüsü verilerek hırkanın içine yerleştirilen astarlı iç hırkasıdır) don, paça, giyilmektedir. (Erden, Tufan, & Özus, 2015).

Anadolu’da yaşayan kadın giysileri incelendiğinde, tenin üzerine giyilenler, iç donunun üzerine bacaklara şalvar veya paça giyilmektedir. Üst bedene tabi iplik renginde dokunmuş ipek kumaş, pamuklu kumaş veya keten kumaşından iç göynek giyilmektedir. Kullanılan kumaşlar, el tezgâhlarında kendi ihtiyaçları için dokunmaktadır. El tezgâhlarında yapılan dokumaların eni dar olduğu için kumaşların enlerine göre giysi kalıpları oluşturulur. Bu özellik dikkate alınarak modeller dikilir. Harekette rahatlık sağlamak için hareket edecek kısımlara ek parçalar eklenir (Artaç, 2018, s. 64).

Keten, pamuk ve ipek ipliğinin karıştırılması ile dokunan kumaşların tene giyilen giysilerde kullanılması sağlık açısından önemlidir. Keten kumaşın ten üzerindeki etkileri incelendiğinde, kumaşın gözeneklerinin olması sebebiyle yaz mevsiminde hava geçirgenliği ile vücuda hava aldırması sağlık için önemlidir. Ketenin sağlam bir lif olması ve serin tutma özelliğinden dolayı tercih edilen kumaştır. Pamuklu kumaş, ter emici ve sıcak tutma özelliği, ipeğin hafifliği ile birleşerek yaşam için sağlıklı giysiler

üretilmesinde tercih edilir. Bu kumaşlardan yapılan giysiler ten üzerine giyilir ve iç çamaşırında kullanılır (Koca & Vural, Türk Halk Giyim Kuşamında Kullanılan Göynekler, 2013, s. 5).

Göynek

Yörede giyilen bez göynekler dokuma tezgâhlarında pamuk ve keten ipliğinden dokunan kumaşlardır. Dokunan kumaşın eni dar olup, kenarlarına isteğe göre doğal boyalardan boyanmış kahverengi ya da kırmızı ince boyuna çizgileri olan kumaşlardan dikilen bir iç fanila olarak bilinir. Model özelliği göyneğin yakası geniş yuvarlak veya oval yaka olup, ön kısmına göğse kadar açıklık bulunmaktadır. Omuz dikişi yapılmadandar enli dokuma kumaş boy ölçüsüne göre ikiye katlanarak alınır. Ön arka yaka oyulup elde tersine kıvrılarak yaka ve ön açıklık el dikişi ile temizlenir. Kumaşın eni dar olduğu için kol evi payı bırakılarak kol için parça eklenir. Kol oyuntusu düz kare koldur. Kol için kumaş ikiye katlanarak kol evi ölçüsünde hazırlanır. Kumaşın eni dar olduğu için kol altına kuş (üçgen ek parça genişlik ve rahatlık sağlasın diye eklenir) parçası eklenmiştir. İsteğe göre yaka ve kol ucu süslenir.



Şekil 27: Keten Dokuma Göynek

Kaynak: Güllü ÇELEN' e ait Göynek Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2021)

Paça

Giyside ayağa giyilen parçadır. Boyu bileklere kadar olup, dizden bele kadar olan kısmında dokuma bezden kumaş kullanılmaktadır. Dokuma bezden dikilen kısım iç çamaşır olarak kullanılmaktadır. Dizden aşağı kısmını ise; kırmızı renkli çiçekli pazenden ya da pamuklu kumaştan dikilir. Bele uçkurla veya lastikle tutturulur. Paçaları geniş ve lastikle büzülmüştür. Kalın kumaştan dikilmesinin sebebi üzerine giyilecek olan giysiye astar görevi yapmaktır.



Şekil 28: Paça

Kaynak: Esmâ Akgül'e ait Paça Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2022)

Ağ kısmı düşüktür. İki dikdörtgen parça kumaşın birbirine dikilmesiyle ve birleşim yerlerine hareketi kolaylaştırsın diye kare parça eklenerek ağla birleştirilmiştir.



Şekil 29: Paça Ağ Parçası

Kaynak: Esmâ Akgül'e ait Paça Ağ, Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2022)

2.1.2.Dışa Giyilenler

Dış giyim olarak; entari, üçetek, yelek, salta, ceketler, önlük giyilmektedir. Entarilerin üzerine kuşak, kemer, bel bağları bağlanır. Dış giysiyi tamamlayıcı olarak baş örten takkeler, fes, yazmalar, ayak kısmına da el örgüsü çorap, ayakkabı ile giysileri tamamlanmaktadır (Özus, Erden, & Tufan, 2015, s. 610).

Entari

Göynek ve paçanın üzerine giyilen, giyen kişinin ekonomik durumu ve sosyal statüsüne uygun olarak kumaş ve model özelliğine göre değişmektedir. Günlük giysi olarak basma, pazenden dikilir. Özel günlerde giyilmek için kadife kumaştan dikilir. Omuzdan robalı, ön ortası patlı, uzun kollu, kolu manşetli uzun elbiseler olarak bilinmektedir.

Üç Etek

Boydan uzun yanları yırtmaçlı U ya da V yaka olup üç parçadan oluşur. Delmeden sonra giyilir. Genellikle kırmızı kutnu kumaş üzerine sarı, beyaz, siyah boyuna çizgilidir. Renkleri canlı ve parlaktır. Yan dikişlere ve ön ortasına farklı genişliklerde, etek ucuna genişlik versin diye peşler eklenmiştir. Yanlardan bele kadar iki tarafında yırtmaç bulunmaktadır. Bundan ötürü etek kısmı üç parçadan meydana geldiği için üç etek adını alır. Yaka kenarları, ön ortası ve kol uçlarında süsleme olarak, kordon ve harçlara şekiller verilerek süslenmiştir. Bazı modellerde kol uçları yırtmaçlı olduğu görülmektedir.

Yelek(Delme)

Yelek göyneğin üzerine giyilmekte olup yöresel adı delmedir. Genellikle geniş U yaka olup ön ortası düğme veya çıt çıt ile kapatılmaktadır. Ön bedende renkli ince kumaş kullanılmış, arka beden ise pamuklu kumaştan dikilmiştir. Ön kısımda pililer ve dikiş ile şekiller verilerek süslenmiştir. Bele kadar olup kol evi kare şeklinde yapılmaktadır.

Salta

Kadife kumaştan ceket şeklinde dikilmektedir. Model kısa olup arka kısım ön kısımdan uzundur. Önden açık, kolları dikdörtgen kesilmiştir. Kol altında üçgen parçalar bulunmaktadır. Hâkim yaka olarak çalışılmaktadır. Arka beden ve ön bedende kordon tutturma tekniği kullanılarak süslenmektedir. Kollarda ve omuzlarda daha ince desen kullanılır, saltanın kenarları harç ile süslenmiştir.

Önlük

Dokuma tezgâhlarında dokunan dikdörtgen, boyuna çubuklu kumaşlardır. Lacivertkumaş üzerine turuncu, kırmızı, beyaz çizgili olarak dokunur. Entari ve paçanın üzerine giyilir. Bel kısmı tersine geniş katlanır, katlanan kısım elde dikilerek kanal oluşturulur bu kanalın içerisinden uçkur veya bağ ile bele oturacak şekilde büzülerek bağlanır.



Şekil 30: İpekli Önlük

Kaynak: Gülizar ALGIN' a ait ipekli önlük, Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2022)

2.1.3.Başa Takılanlar

Baş süslemesi olarak en alt kısma fes takılır, fesin üzerine kırmızı-yeşil parça takılır. Parçanın fesin dış kısmı çeşitli süslemeler ile süslenmektedir. İnce kumaş kullanılarak dışarıyı görmeyi kolaylaştırmak için tercih edilmektedir. Çar Genellikle evli bayanların özel günlerde giysilerinin üzerine dışarıya çıkarken giydikleri siyah çarşaftır. Gelinler düğün evinden çıkarken gelinliğin üzerine giyerler.

Yazma

Kastamonu'nun Cide ilçesinde sarı yazma ile adını duyurmuştur. Sarı yazma başörtüsü olarak kullanılmakta olup Cide ilçesinde yazma ile ilgili roman türkü ve şiirler yazılmıştır. Sarı yazma sarı zemin üzerine yeşil kırmızı, mavi, beyaz, siyah renklerle, üzerine Kastamonu'ya özgü tahta baskı desenleri kullanılarak süslenmiştir. Sarı Yazma romanı, Cide ilçesinde kadınların başörtüsü olarak kullanıldığı ve emekçi, çalışkankadınlarından esinlenerek yazılmıştır. 1940 dönem yazar ve şairi Mehmet Rıfat ILGAZ' ın yazdığı romanıdır (Ilgaz, 2011).

Yörede sarı yazma takan kadınlar için maniler ve türküler yazılmış olup köy düğünlerinde kemane eşliğinde söylenip oynan oyunlardandır.



Şekil 31: Sarı yazma

Kaynak: Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (2022)

Sarı yazmalı yârim

Ciğer ezmeli yârim

Sen orada ben burada

Nasıl gezmeli yârim (Anonim).

Taç

Başa ilk takılan boyunun altından taç' a kadar olan kısmı iki sıra boncukludur. Tac üzerine destek versin diye çeki denilen sarkan bir parça takılır. Para görüntüsünde olan tenge ile süslenir. Perşan kırmızı parçanın üzeri boncuklarla süslenerek evli kadınlar tarafından takılır.

2.2. Kastamonu' da Gündelik Hayatta Erkek Giyimi

Erkek giyimi kadın giyimine göre oldukça sade ve rahattır. Kılık kıyafet devriminden önce, başa renkli fes takılarak, üzerine yazma bağlanmaktadır. Dokuma bezden dikilen iç göyneği, göyneğin üstüne düz renk gömlek giyilmektedir. Bele karışık renkli ipliklerden dokunmuş bağ bağlanmaktadır. Pantolon olarak şalvara benzer kıyafet giyilmektedir. Ayaklara yemeni(uçları kıvrık tulumbacı ayakkabısı) giyilmektedir. Ceketle gömlek arasına köstekli denilen zincirli saat takılmaktadır (Halk Kültürü, 2022).

Ayrıca ayaklara lastik çarık içine elde örülmüş yün çorap giyilmektedir. Pantolon olarak eskiden adı şeyah denilen kaba kumaştan dikilmiş giysi üzerine yünlü mintan ve abadan ceket giyildiği bilinmektedir (Zengin, 2008, s. 56).

BÖLÜM 3: KASTAMONU İLİNDE YÖRESEL KADIN GİYİM KUŞAMINA ÖRNEKLER

3.1. Kastamonu’da Yöresel Kadın Giyimine Örnekler

Kastamonu, kadın giysileri bakımından zengin kültürel özelliklere sahiptir. Yöredeki üç ilçe giysi bakımından incelenerek aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar gözlemlenmiştir. Giysilerin büyük bir çoğunluğu, yörede dokunan kumaşlardan dikilmiş olup sabır ve ustalık isteyen el emeği ürünlerdir. İlçeler arasında giysilerde kullanılan kumaşlarda ve süslemelerde farklılıklar göstermektedir. Sosyal yaşantı ve ekonomik durum, kullanılan malzemelerde gözle görünür farkların olduğu bilinmektedir. Bu giysiler; içe giyilen iç göynek, paça, entari, yelek, ceket, üç etekten oluşmaktadırlar. Takı, yazma, ve bel kuşağı olarak ise süsleme yapılabilir. Giysilerin kullanımları açısından ilçeler arasında model özelliği de farklılıklar göstermektedir.

3.1.1. Cide İlçesinde Yöresel Kadın Giyim-Kuşamı

Cide, Karadeniz sahil şeridinde paralel uzanan Kastamonu’nun bir ilçesidir. Cide’nin bir tarafı deniz iken diğer tarafı yeşil ormanlarla kaplıdır. Sembolü ise mavi deniz ve kıvrıl gökyüzüdür. İlçenin, büyük şehirlere yakın olması sebebiyle kültürel özelliklerini iyi koruyamadığı anlaşılmaktadır. Osmanlı dönemlerinde evlerdeki dokuma tezgâhlarının çokluğuyla bilinmesine karşın şimdilerde dokumacılık sadece Halk Eğitim Merkezlerinin açmış olduğu kurslarda yapılmaktadır. Yörede, eskiyen giysilerden çul kesip, kilim dokumanın yaygın olduğu bu sebepten dolayı yöresel giysilerine sahip çıkamadığı yapılan incelemelerden anlaşılmaktadır. Cide ilçesinde keten ekimi, keten ipliği ve bez dokumacılığı çok eskilere dayanmakta olup, kendi ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra kalan kumaşlarını satarak aile ekonomilerine destek oldukları yayınlanan salnamelerden bilinmektedir. Dokumacılık, ekonomik koşulların zorluğu, tarım faaliyetlerinin azalması bölgenin genç nesillerinin büyük şehirlere göç etmeleri sebebiyle zamanla önemini kaybederek yok olmayla karşı karşıya kalmıştır. İlçede yöresel kıyafetler bayramlarda ve şenliklerde giyilmekte olup yaşatılmaya çalışılmaktadır. Yapılan araştırmalara göre giysiler gruplandırıldığında içe giyilenler ve dışa giyilenler olarak ikiye ayrılır. İçe giyilenler; keten bezinden dokunmuş iç göynek, bacaklara ise paça şeklindedir. İç göyneğin ve paçanın üzerine basmadan dikilen çiçekli entari giyilir, entarinin üzerine dokumadan olan çubuklu önlük takılır. Başa beyaz üzerine siyah renk tahta baskı yapılmış

yazma ile renkli tahta baskılı sarı yazma takılır, ayağa lastik pabuç giyilerek giysi tamamlanmaktadır.



Şekil 32: Cide İlçesi Yöresel Kadın Giysileri

Kaynak: Ayşegül SÖZEN Fotoğraf Albümü (1994)



Şekil 33: Cide İlçesi Folklor

Erişim: (Yılmaz, Kastamonu Günlük Gazete, 2019) 13.02.2022 saat:15:20

3.1.2. Azdavay İlçesinde Yöresel Kadın Giyim-Kuşamı

Kastamonu'nun Azdavay ilçesinde yaşayan kadınlar yöresel giysilerine ve milli kültürlerine sahip çıkmaktadırlar. Azdavay ilçesinde günümüzde de dokuma tezgâhlarında üretilen yöresel giysiler, gelenek göreneklerine bağlılıkla anneden kızı, kayınvalideden geline aktararak yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bölge halkı 600 yıllık geçmişe sahip yöresel giysilerini günlük yaşamlarının her alanında kullanmaya devam etmektedirler.



Şekil 34: Şerife Bacı Anıtı ve Azdavay İlçesi Kadın Giysileri

Erişim: <https://www.azdavay.bel.tr/cografi-isaretli-azdavay-yoresel-giysileri-15.html>
05.03.2022 saat:14:27

Yöresel kıyafetleri; renkli çiçekli kumaşlardan dikilen entari, arkadan bele üçgen biçiminde bağlanan bir kuşak, önlük, işlemeli yelek(delme), şerit, paçalı don, tekke ve yazmadan oluşmaktadır. Giysilerde özellik olarak incelendiğinde renkli ve işlemlerin ağırlıkta olduğu ve turuncu, sarı ve mavi tonları kullanıldığı görülmektedir.



Şekil 35: Azdavay Kadın Giysileri Önlük ve Yelek

Erişim: (Belediyesi, 2022)<https://www.azdavay.bel.tr/cografi-isaretli-azdavay-yoresel-giysileri-15.html> 05.03.2022 saat:14:27

Günlük hayatta, düğünlerde, bayramlarda yöresel giysiler giyilerek milli kültürlerine sahip çıkmakta oldukları görülmektedir. Yöresel giysilerinin en önemli ögesi olan başa takılan takkeler, rengârenk işlemeleriyle öne çıkmaktadır. Başa giydikleri takke özel el yapımı olup başörtünün içerisine takılarak kullanılmaktadır. Yuvarlak kasnak kenarları boncuklarla süslenmektedir. Bunların üzerine parlak ve oyalanmış tülbent, yüzü görünür şekilde kullanılmaktadır.



Şekil 36: Azdavay Tekkesi

Erişim: <https://www.azdavay.bel.tr/cografi-isaretli-azdavay-yoresel-giysileri-15.html> 05.03.2022 saat:14:27

Gömlük üzerine işli ceket giyilip, beline ise renkli çubuklu kumaştan dokunan bel bağı, püsküllü olarak takılır, bacaklara iç don, üzerine şalvar, ayaklara da lastik pabuç giyilmektedir. Dünya folklor literatür'ünde yerini almış olan Azdavay Yöresel Giysileri, Türkiye'de ilk defa yöresel bir giysiye alınan, Coğrafi İşaret alınarak yöresel giysilerini koruma altına alarak yeni nesillere aktarımını sağlamışlardır (Civelek, 2022).

3.1.3. Tosya İlçesinde Yöresel Kadın Giyim-Kuşamı

Kastamonu yöresinde kültürel mirası olan yöresel giysilerin yaşatılmaya çalışıldığı ilçelerden biri de Tosya'dır. Milli kültür zenginliği ile yöre kadınının günlük giysi olarak giyindiği kıyafetler, nişan, düğün, sünnet, doğum gibi özel günlerde kullanılmayadevam ettiği bilinmektedir. Tosya ilçesi yöresel giysilerin çeşitliliği açısından zengin bir yöredir. Tosya ilçesinde kullanılan kadın kıyafetleri; üç etek sevai, çuha, canfes, Bağdat, çarşafı, bindallı, meydani, kadife elbise gibi model açısından bol çeşitlidir. Giysilerde kullanılan süslemelerde altın ve gümüş sim kullanılmaktadır. Yakalarında, omuzlarda, göğüslerde ve eteklerde bu süslemeler görülmektedir. Giysilerini başa takılan fesle tamamlamaktadırlar. Fesin üzeri materyallerle süslenmektedir. Fese eklenen saç örgüleri bulunmaktadır. İlçeye özgü olarak kullanılan takı kısıtı özel günlerde takılmaktadır. Kıyafet sallama kemer denilen tokalarla süslenmiştir (Söyük & Ortaç, 2021, s. 346).

Geleneksel başlıkları küçük olarak kullanılmaktadır. Kastamonu Tosya da eski dönemlerden beri süre gelen yün dokumacılığı, el tezgâhlarında keçe imalatında bulunduğu Tosya keçi kılından dokunan sof kumaşlarla adını duyurmuştur (Koç, s. 774).

Kastamonu ilinin renkli ve çeşitlilik açısından fazla olan yöresel giysilerine sahip olan Tosya ilçesinde düğünlerde giyilen gelinlikler on beş parçadan oluşur. Bazı parçalar gelinliğin üzerine isteğe ve yerine göre giyilmektedir.

Paça (Şalvar)

Bacağa giyilir. Boyu uzun bel ile bilek arasındadır. Belden dize kadar kısmı dokuma bezden dikilir. Dizden bilek arası ise kalın ve pamuklu desenli kumaştan dikilir. İki dikdörtgen kumaşın birbirine ve aralarına farklı bir kare parça konularak ağ dikilmesi ile yapılmaktadır.

Al Göynek (Gömlek)

Pamuklu kumaş tercih edilir. Omuz dikiş i kumaş katındandır. Yaka açıklığı göğüs altına kadar kesilerek başın geçmesi sağlanmaktadır. Boyu uzun olup, her iki yanlarda geniş üçgen parçalar eklenerek etek ucuna doğru genişletilir ve bu parçalar üzerine makinede renkli süsleme dikişleri yapılır.

Delme (Yelek)

Yelek olarak bilinir. Al göyneğin üzerine giyilerek göyneğin yakadaki açıklığını kapatır. Geniş yuvarlak veya oval yakalıdır. Önü kapalı olarak kullanılır. Yaka kısmı renkli saten ya da şifon kumaş kullanılarak süslenmiştir. Arka bedende basma kumaş kullanılmaktadır. Ön bedende süsleme olarak pililer ve makinede renkli dikiş yöntemleri kullanılarak süslemeler yapılmıştır. Boyu bele kadar dar kesim olup kol evi kare şeklindedir.

Üç Etek

Delmeden sonra üste giyilir. Üç etekte kutnu kumaş kullanılmaktadır. Renkli, canlı ve parlaktır. Boyu uzundur. Omuz dikiş i kumaş katıdır. Önden açık, arkası kumaş katıdır. Yan dikişlere ve ön ortasında bolluk versin diye üçgen parçalar eklenerek etek kısmına doğru açılır. Yan dikişlerde yırtmaç bulunmaktadır. V yakalı olup yaka kenarlarında ve kol uçlarında süslemeler bulunur.



Şekil 37: Tosya İlçesi Üç Etek

Erişim: (Söyük & Ortaç, 2021, s. 346)

Tosya Kuşağı

Üç eteğin üzerine, bele sarılır. Keçi kılından, uzunlamasına, çarpana tekniğiyle elde dokunmuş parçaların birleştirilmesiyle oluşur. Kuşak, püsküllerle süslenmiştir. Tosya kuşağı bele dolayarak kullanılır.



Şekil 38: Tosya Kuşağı

Erişim: (Tosya Kuşağı, 2022) 13.03.2022 saat:16.58

Salta

Siyah kadifeden dikilen bele kadar olan kısa cepkendir. Kollar üç eteğin kolundaki süslemelerin gözükməsi için kısadır. Saltalar aplike yöntemi, kordon tutturma ve şerit dikerek süslenmektedir. Salta en üste giyilen parça olduğu için bedeninin her yerinde süsleme yoğun olarak kullanılır (Özus, Erden, & Tufan, 2015, s. 610-612)

Fes

Tosya ilçesine ait olan yöresel kadın kıyafetlerinde en önemli unsurlardan biridir. Fesler özellikle düğün törenlerinde giyilir. Bindallı ve üçetek üzerine başa takılmaktadır. Bindallı; fes, şalvar ve göynek giyilerek ve bele gümüş kemer takılarak giysi tamamlanmaktadır (Söyük & Ortaç, 2021, s. 348).



Şekil 39: Fes

Erişim:13.03.2022 saat:16:30

Kastamonu'nun üç ilçesi arasında benzerlikler açısından incelendiğinde; kullanım alanları, biçim, form yönünden birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır. Fakat renk, kumaş, çeşitlilik açısından farklılıklarının olduğu görülmüştür. İncelenen ilçelerde ekonomik yapılarına uygun kumaş cinsi, takı ve aksesuar süslemelerinde kullanılan malzemelerin de farklı modellerden ve malzemeden olduğu incelemeler sonunda anlaşılmıştır. Cide ilçesinde kıyafetler, çul kesilip kilim dokunması sebebiyle yok olmayla karşı karşıya kalırken, Azdavay ve Tosya ilçelerinde geleneklerin devam ettirilmeye çalışılmasından dolayı giysilerin güncelliğini koruduğu görülmüştür.

BÖLÜM 4: KASTAMONU EL DOKUMALARININ GİYSİ TASARIMI OLARAK YANSIMALARI

4.1. Kastamonu El Dokumalarından Hazırlanan Tasarım Aşamaları ve Yöntemleri

Prototipleri yapılacak giysilerde kullanılacak özelliklerin belirlenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Yapılan tasarımlarda, Kastamonu'nun Cide ilçesinde bulunan Gideros koyu seçildi. Coğrafi özelliği dolayısıyla geçmişten bugünlere kadar efsanelere ev sahipliği yapan amazonların yaşadığı, korsanların gizli kaçış yeri olarak kullanıldığı anlatılan bu koydan esinlenildi. GİDEROS koyu doğal güzelliğinin yanı sıra tarihi geçmişinde amazon kadınlarının hâkimiyetinde olmasıyla ile bilinir. GİDEROS koyu güçlükadınların efsanelerini yaşadığı bölge olarak bilinmektedir. Araştırmalara göre, EPHORUS' a göre PHRİXUS' un oğlu KYTORUS olduğu, tarihi geçmişin 3500 yüzyıl öncesine dayandığı düşünülmektedir. Koyda Cenevizlilerde yaşamış olup, Osmanlı ile Bizans'ın savaştıkları dönemlerde savaş gemilerinin saklandığı liman olmuştur. GİDEROS koyu dağların arasında kaldığı için Savaş gemilerinin saklanabileceği bir alan olarak bilinir. Milli Mücadele döneminde ise, cephaneleri taşıyan sandalların bu koyda gizlendiği bilinmektedir. Gideros tarihi incelendiğinde, yaşayan kadınların bu bölgede önemli katkıları olduğu görülmektedir (Öztürk, 2018).

Bölgede eskiden yaşayan amazon kadınlarının yaşamları ve Kurtuluş savaşında motoruyla cepheye İngiliz gemilerinden silah kaçırmak için GİDEROS koyuna gizlenen Gideros'lu Halime kaptanın yaşadıkları yerden esinlenilmiştir.

Bu tasarımlarda, Doğal güzelliğiyle bilinen GİDEROS koyunda bulunan doğal renklerden; dağların kahverengi ve yeşili, denizin mavisi ve güneşin renklerinden esinlenilmiştir. Antik Çağda yaşamış olan Catulle bir şiirinde „Kytoros“un dağlarını taçlandıran şimşir ağaçlarından bahsettiği bilinmekte olup, bölgede tahta baskıcılığında kullanılan şimşir ağacından yapılmış kalıplarla doğal boyama yöntemleri kullanılarak tasarımlar oluşturuldu.



Şekil 40: Gideros Koyu

Erişim: (Yılmaz, Hürriyet Seyahat, 2009) 05.03.2022 saat18:10

Tasarımlar günlük ve deniz giysisi olarak tema ve hikâye panosu hazırlandı. Günün modasına ve geleneksel yapıya uygun tasarımlarla, İç giyim olarak giyilen göyneğin kalıp ve model özelliği kullanıldı. Süsleme olarak, Kastamonu çarşaf bağlama tekniği, tahta baskı, balık ağı, kumaş artıklarıyla çiçekler yapılarak süslemede kullanıldı. Modeller üzerinde yapılan çizimler incelenmiş ve amaca uygun modeller seçilmiştir. Model geliştirme araştırmaları dikkate alınıp temaya ve hikâye panosuna uygun tasarımlar yapıldı. “Giderosun Sessizliği” adıyla tasarlanan günlük ve deniz kıyafetleri, rahat kullanımlarıyla toprak ve deniz temalarına uygun modeller tercih edilerek hazırlama aşamasına geçilmiştir. Keten ve pamuk ipliğinin karışımlarından oluşan, Kastamonu Halk

Eğitim Merkezinde el tezgâhlarında dokunan kumaşlardan modeller hazırlandı. Modern ve geleneksel detayları birleştirerek tasarımlar oluşturulmuştur. Seçilen modellerden üç model üretilmek üzere seçilmiştir. Kastamonu yöresel giysilerindeki renk, düzen kompozisyonları dikkate alınarak tasarımlarda denge oluşturulmasına önem verildi. Tahta baskı tekniği, tırnak bağı süslemeleri kullanılmıştır. Artık kumaş parçaları doğadan elde edilen bitkisel boyalarla renklendirilerek çiçekdesenleri oluşturuldu. Balık ağlarıyla süslenmesi tamamlanmıştır.



Şekil 41: Yardımcı Malzemeler

Kaynak: Ayşegül Sözen Fotoğraf albümü 2021

4.2. Tasarım Aşamaları ve Yöntemleri

Seçilen modellerde, deniz temasından esinlenerek deniz suyu gibi şeffaf olan denizin engin gücü, toprağın verimliliği hayal gücü ile canlandırılmıştır. Doğal iplikten üretilen dokuma kumaşlar modellerde kullanılmıştır. Çevreye zarar vermeyen bitkisel boyalar ve balık ağları kullanılarak doğanın korunması amaçlanmaktadır. Keten kumaşın kremdoğal rengi olan üzerine tahta baskı ile çiçek desenleri ile suyolu tekniğinde desenler oluşturularak yapılması planlanmıştır. Modelde verilmek istenen mesaj; doğayı ve çevreyi koruyarak doğanın bir parçası olmak doğanın gücünü ekolojik dengeyi bozmadan, doğayla barışık olarak yaşamı sürdürmek amaçlanmaktadır (Ayanoğlu & Ağa, 2017, s. 254).

Tasarımlarda kullanılan yöntemlerde süreç içerisinde, ekonomik gelişmelerin yanı sıra

savaşlar, yeni buluşlar etkili olmuştur. Hızlı moda anlayışı ile yenilik ve süreklilik isteyen zamansız tasarımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyal ve Kültürel özellikleri dikkate alan tasarımlar hazırlanmıştır (Geyik Değerli, Modada Zamansız Yaratıcılık Örneği: Roberto Capucci, 2020, s. 1815-1817)

4.2.1. Tasarım Sürecinde İzlenen Yöntemler

İnceleme araştırma: Yapılan araştırmalarda doğa ve deniz temaları ile sadeliği güzelliği temsil eden keten bitkisi kullanılmasına karar verildi.

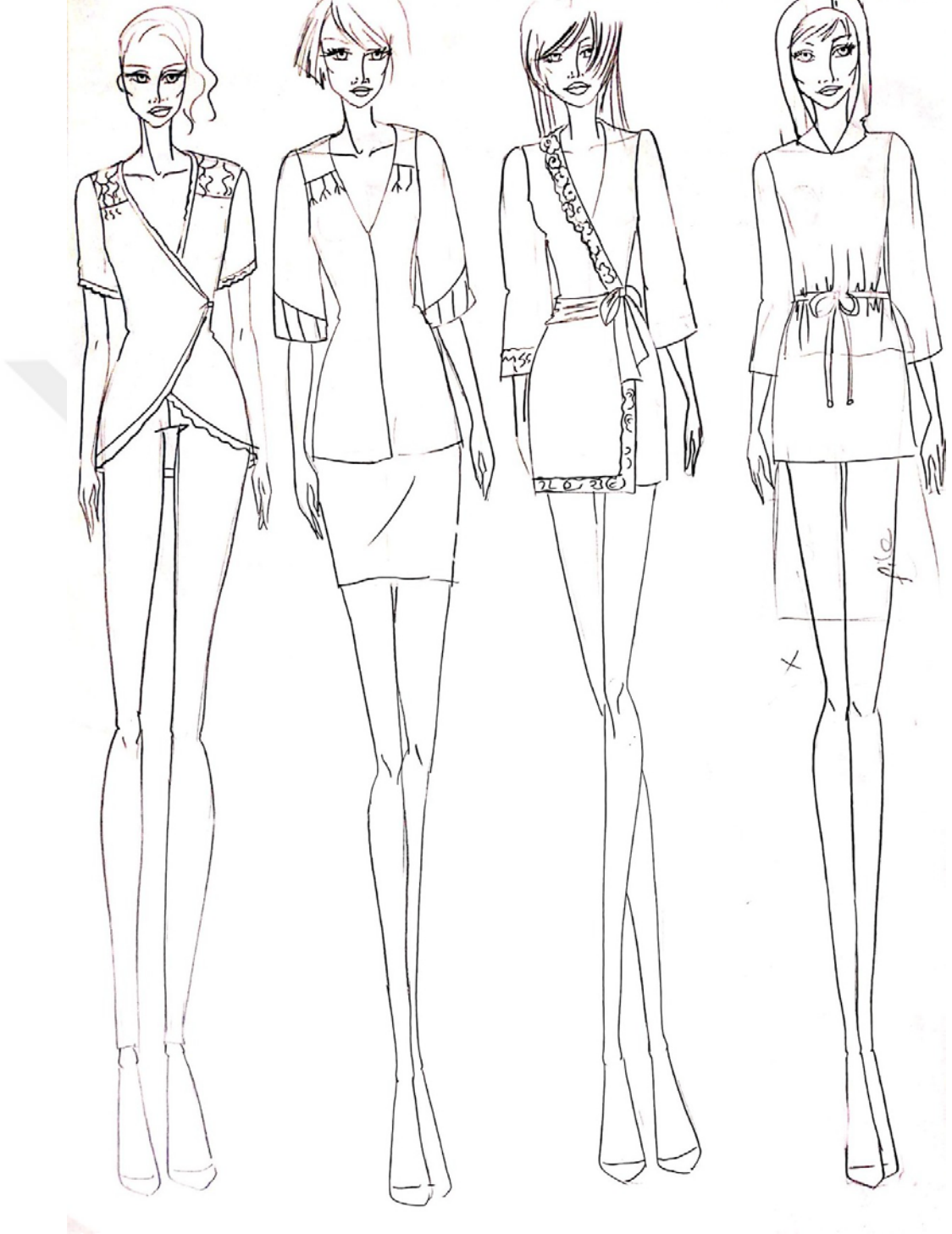
Konu belirleme ve malzeme toplama: Konu olarak günlük ve deniz kıyafetleri temaya uygun olarak seçilmiştir.

Hikâye panosu oluşturma: Hikâye panosunda; Gideros koyunun sessizliği, gizli kalmış doğal yapısı, bölgede yaşayan kadınların doğaya ve denize olan tutkuları anlatılmaktadır.

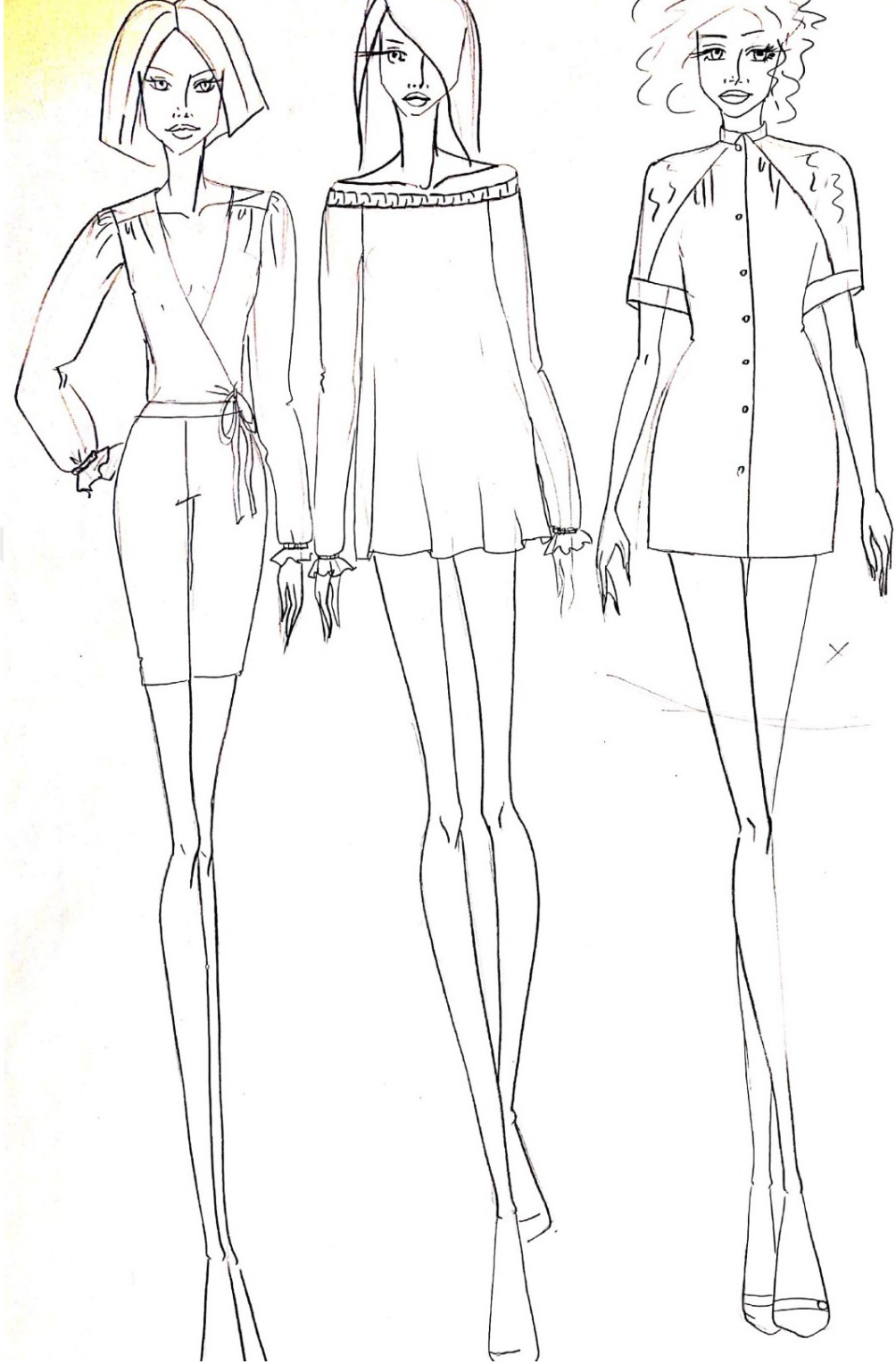


Şekil 42: Hikaye Panosu

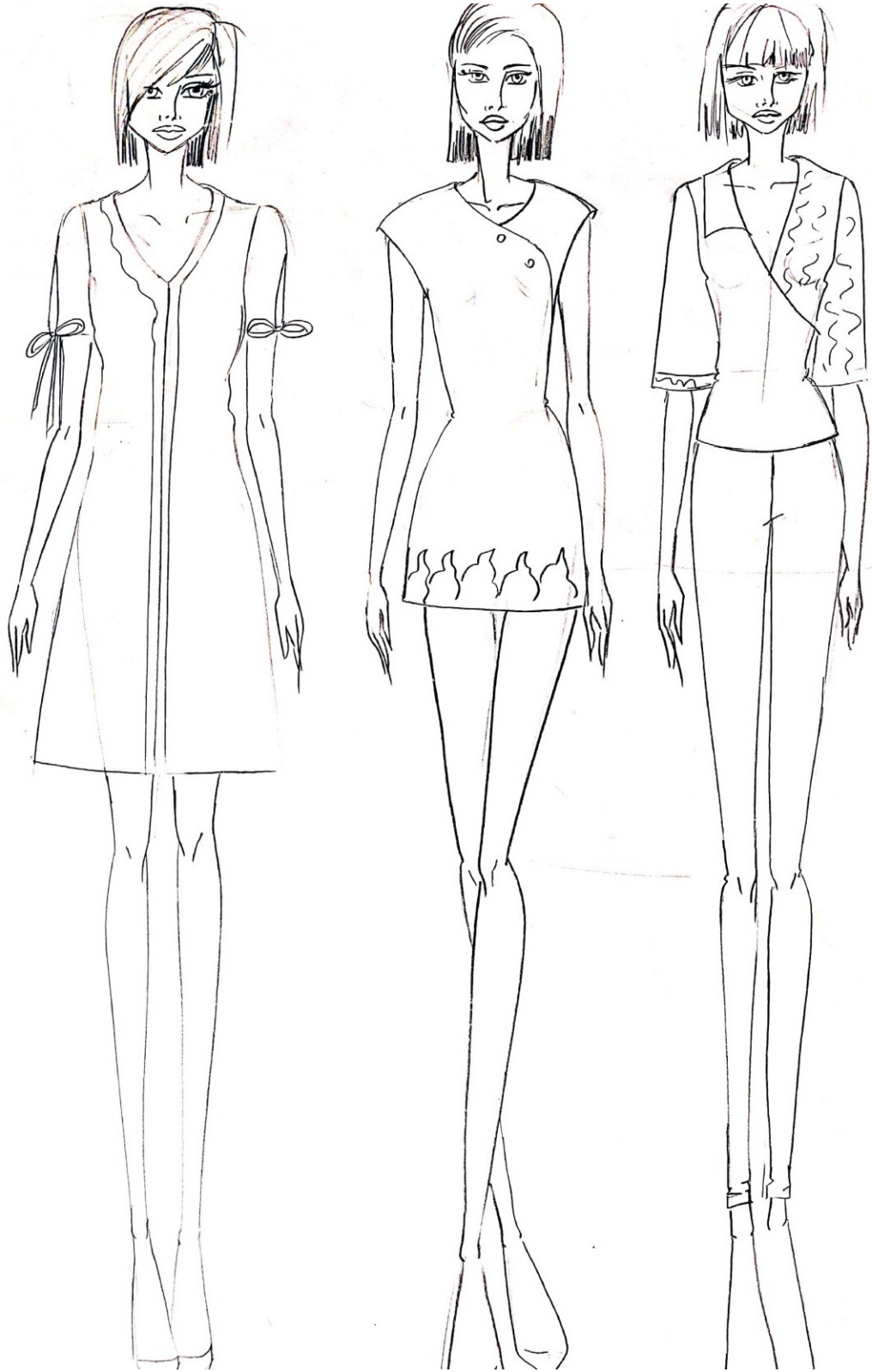
Eskiz çizimleri: Rahat ve hareketi kolaylaştıran, özgürlük hissi veren doğa ve toprak kokan günlük ve deniz kıyafeti olarak giyilebilen giysiler tasarlanmıştır.



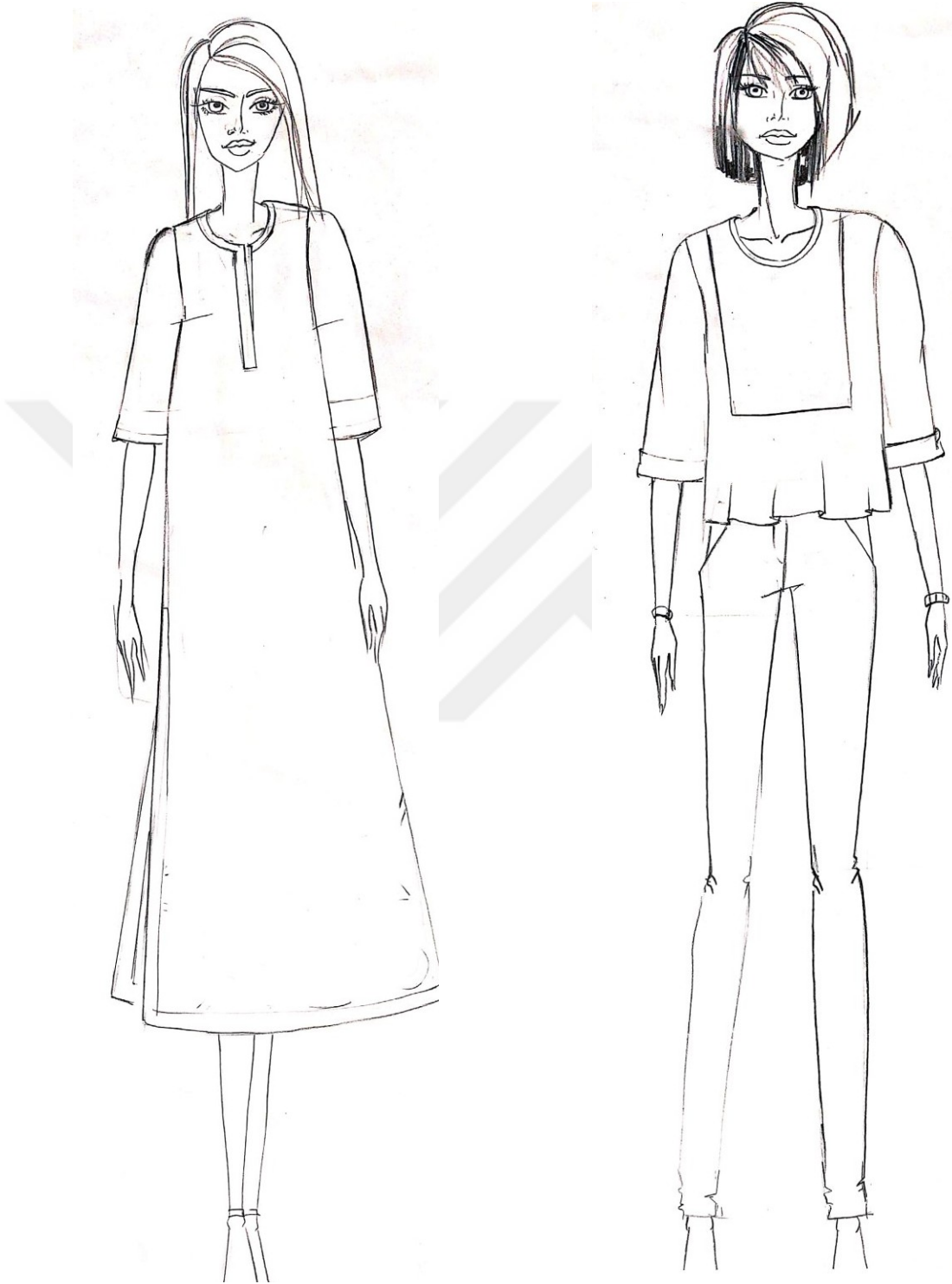
Şekil 43: Eskiz Çizimleri 1



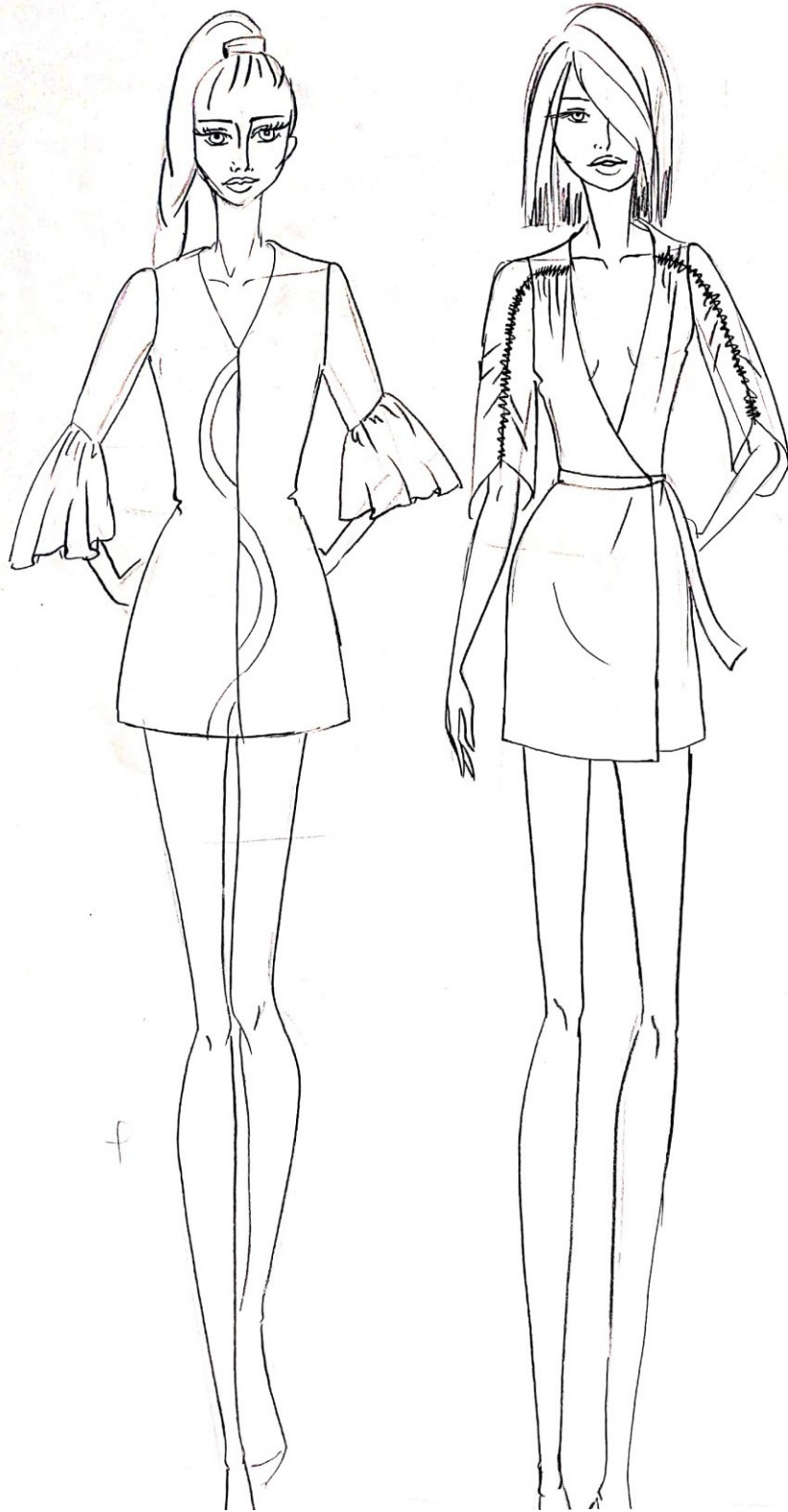
Şekil 44: Eskiz Çizimleri 2



Şekil 45: Eskiz Çizimleri 3



Şekil 46: Eskiz Çizimleri 4



Şekil 47: Eskiz Çalışması 6

Modele uygun ana malzeme seçme: Modelde ana malzeme kumaş olarak el dokuması olan yöreye özgü dokumalar kullanılmıştır.



Şekil 48: Ana ve Yardımcı Malzeme

Kaynak: Ayşegül Sözen Fotoğraf Albümü 2022

Modele uygun yardımcı malzeme seçme: Yardımcı malzeme olarak, İhlamur ağacından elde edilen tahta kalıp çiçek desenli baskılar kullanılmıştır. Gerekli görülen modelin özelliğine göre, çarşaf bağı ve balık ağı ile süslendi.

Modelin sürdürülebilirliği: Modelde kullanılacak malzemeler tercih edilirken doğada var olan bitkilerden ve ağaç kabuklarından, kaynatılarak renk oluşturma işlemleri yapılmıştır. Süsleme olarak kullanılan, modelin kesiminden artan artık kumaş parçaları bitkilerkaynatılarak renk denemeleri yapılarak seçilen artık kumaş parçaları modeller üzerinde çiçek motifi ile süslenerek değerlendirildi. Uygun olan renklerde boyama işlemleri yapıldı. Çevre ve insan sağlığına uygun boyama yapılarak unutulmaya yüz tutmuş bitkisel boyama teknikleri, modellerin süslenmesinde kullanılarak sürdürülebilirliğe dikkat çekilmek istenmiştir. Artık kumaş parçaları doğaya zarar vermesi önlenerek yeniden geridönüşüme katkıda bulunulmuştur. Tekstil ve moda

sektöründe sürdürülebilirliğin devamının sağlanması için üreticilerin ve tüketicilere önemli görevler düşmektedir. Ham madde ürüne dönüşürken, doğa ve çevreye zarar vermemesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır (Geyik Değerli, 2019, s. 409-412)



Şekil 49: Artık Kumaş Parçaları

Ön hazırlık; Kumaş üzerinde renk denemeleri



Şekil 50: Kırmızı Turp Renk Denemesi Kara Talim Ağaı



Şekil 51: Kızılağaç Kabuğu ile Renk Denemesi



Şekil 52: Kara Talim Ağacı Kabukları ile Renk Denemesi



Şekil 53: Ebegümece Renk Denemesi



Şekil 54: Safran ile Renk Denemesi



Şekil 55: Hibiscus ile Renk Oluşumu



Şekil 56: Hibiscus Bitkisi



Şekil 57: Çivit Tozu, Kırmızıturp, Mor Lahana ile Renk Oluşumu



Şekil 58: Renk Oluşumları Islakken



Şekil 59: Renk Oluşumları 1



Şekil 60: Renk Oluşumları 2



Şekil 61: Renk Oluşumları Kuruyunca

Modelden model geliştirme: İç giyim olarak kullanılan Göyneke' ten esinlenerek doğal iplikten el dokuma tezgâhların da dokunan kumaşlar kullanıldı.

Koleksiyonu oluşturacak parçaları belirleme: Yapılan eskiz çalışmalarından üç tanesi seçilip koleksiyon oluşturuldu.

Artistik çizim ve teknik çizim yapma: Modellerin artistik ve teknik çizimleri yapılarak kumaş ve malzeme detayları belirlendi.

Kalıp hazırlama ve dikimi: Kalıplar modellere uygun hazırlanıp gerekli düzeltmeler kalıp üzerinde yapılarak dikim aşamasına geçildi.

Koleksiyonu sunuma hazırlama: Koleksiyonun dikim ve son kontrolleri yapıldıktan sonra sunuma hazırlandı.

4.2.2. Tasarımı Belirleme

Numune olarak geliştirilen eskiz çalışmalarından temaya ve hikâye panosuna uygun modeller belirlenerek dikim işlemleri yapılacaktır. Belirlenen modellerde kullanılacak kumaşların ve malzemelerinin içerikleri geleneksel özellikler dikkate alınarak yansıtıldı.

4.2.3. Tasarıma Uygun Kumaş ve Aksesuar Belirleme

Çalışmanın konusunu Kastamonu el dokuması olan düz dokuma kumaştan tasarımlar oluşturmaktır. Ürün için gerekli kumaş ve malzeme araştırma aşamasında Kastamonu Halk Eğitim Merkezinde el tezgâhlarında dokunan kumaşlar kullanılmıştır. İç giyim olarak kullanılan göynek’ ten modeller tasarlanarak göyneğin model ve kalıp özelliği dikkate alınmıştır. Kare kol, oval veya V yaka omuzdan dikişsiz özelliklerin modellerde kullanılması uygun bulunmuştur. Model üzerinde tırnak bağı, kumaş parçaları doğal yöntemlerle renklendirilerek çiçek motifleri yaparak süslemeler yapıldı. Yapılan süsleme çalışmaları sırasında çeşitli iplikler ve çiçek motifi tahta baskı desenleri, balık ağları modele hareket vermesi için kullanıldı.

Giysi tasarımında ürün oluşturma sürecinde esin kaynaklarında kullanılan faaliyetleri somutlaştırılarak tasarıma dönüştürüldü. Hayal gücünün tetiklenebilmesi için; modellerin sunulacağı grubun sosyal-ekonomik, kültürel beklentileri belirlenerek temalar çok yönlü oluşturulmuştur. Tasarımı planlarken sürecin birbirini takip etmesi, hedefe ve amaca ulaşmadaki yöntemlerin belirlenmesi, tasarımın niteliğini ve değerini de olumlu olarak etkilemektedir (Koca, Koç, & Çotuk, Geleneksk Giyim Öğelerinin Esin Kaynağı Olarak Giysi Tasarımına Katkıları, 2009, s. 91).

4.2.4. Esin Kaynağı Olan Göyneğin Model Analizi

Esin kaynağı olan göynek, Kastamonu Cide ilçesinin Baş köyün’ de yaşamış Güllü ÇELEN koleksiyonundan alındı.

Koleksiyon Sahibinin Bilgileri;

Adı- Soyadı	: Güllü Çelen
Doğum Yeri	: Cide, Baş köyü
Doğum Yılı	:1933
Mesleği	: Ev Hanımı

Öğrenimi	: Okuma Yazma Bilmiyor
Adres	: Baş Köyü Cide / Kastamonu
Koleksiyona Geliş Tarihi	1945
Koleksiyona Geliş Biçimi	: Annesinden Kalma
Onarım Görüp Görmediği	: Giyilmemiş İyi Muhafaza Edilmiş
Cinsi	: Göynek

Göynek'te Kullanılan Malzeme: Kastamonu Cide ilçesinde, keten ekimi yapıldığı dönemde doğal yöntemler kullanılarak elde edilen keten bezinden dikilmiştir. Keten üretimi zor ve emek isteyen bir üretim olması nedeniyle keten bitkisinin ekimi yörede yok olmayla karşı karşıya kalmıştır. Göyneğin tamamı el dikişiyle dikilmiştir. Keten bitkisinin ekimi, iplik haline getirilmesi, kumaş olarak dokunması Güllü ÇELEN' in ailesi tarafından kendi imkânlarıyla üretilmiştir. Göyneğin dikiminde keten ipliği kullanılmıştır. Kumaş üzerinde bulunan boyuna olan kahverengi çizgiler Kara Talim ağacının kabukları kaynatılarak elde edilmiştir.



Şekil 62: Göynek

Kaynak: Güllü Çelen'e ait Keten İpliğinden Dokunmuş Göynek, 2019

Göyneğin Model ve Kalıp Özelliği: Model içlik olarak giyilmektedir. Uzun kare kollu, yuvarlak yakalı, göğüse kadar ön ortadan açıktır. Göynek diz altına kadar uzun içliktir ve aynı zamanda gecelik olarak kullanılmaktadır. Dokuma tezgâhının genişliğine göre kumaşın eni belirlenmektedir. Dokumanın eni dar olduğu için kullanılan kumaş yörede dar dokuma olarak bilinmektedir. Kalıplar dar olan kumaşın özelliğine göre kesilmiştir. Bedende dört parça kullanılmıştır. Kumaştan tasarruf edilmek amacıyla omuz dikişi yoktur kumaş katlanarak bütün olarak kesilmiştir. Ön ve arka orta tek parça, yanlarına birer parça eklenerek beden oluşturulmuştur. Parçalar eklenirken göğüse kup özelliği verildiği görülmektedir. Kollar kare kol olup ön kolda kumaşın eni dar olduğu için genişlik versin diye parça eklenmiştir.

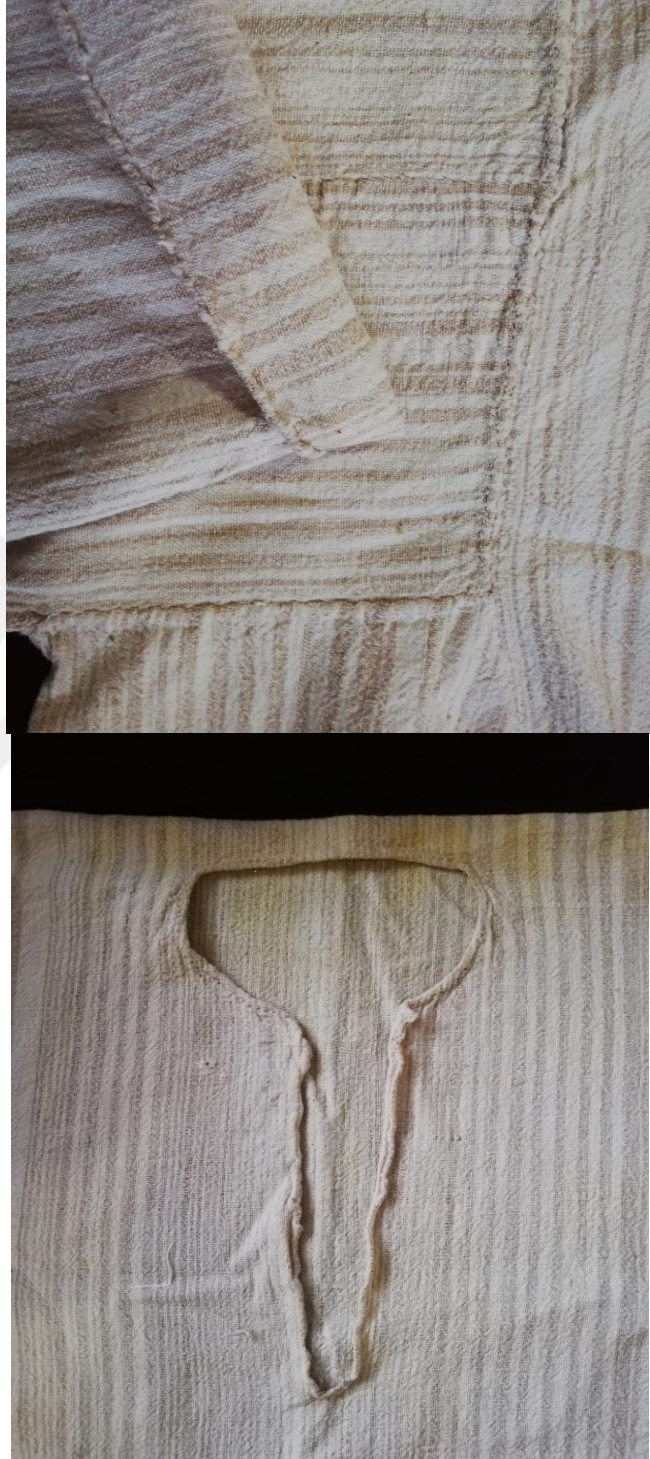


Şekil 63: Göğüs Kupu ve Kol Dikişi

Kaynak: Güllü Çelen'e ait Keten İpliğinden Dokunmuş Göynek, 2019

Göyneğin Dikiş Özelliği: Göyneğin tüm dikişleri elde yapılmıştır. Yakadaki dikişler elde oyulgama tekniğine uygun yapılarak, beden ve kollardaki birleştirme dikişleri kaynaştırma dikişi olarak yapılmıştır. İç kısımlarındaki dikiş payları kıvrılarak elde dikilmiştir. Yaka yuvarlak yaka formundadır ön bedenden göğüse kadar açıklık bırakılmıştır. Bu açıklık aynı zamanda çocuk emzirmede kolaylık sağlanması düşünülmüşdür. Modelin kesimi yapılırken kesiklerin birbirini tamamlamasına

dikkat edilerek çalışılması, diken kişilerin kalıp hazırlama sistemini bilmemelerine rağmen vct özelliklerine uygun modeli diktikleri görülmüştür.



şekil 64: Kol ve Yaka Dikişleri

Kaynak: Güllü elen'e ait Keten İpliğinden Dokunmuş Göynek, 2019

Göyneğin Süsleme Özelliği: süsleme olarak boyuna renkli çizgiler dokuma sırasında bağlanan ipliklerle oluşturulmuştur. Süsleme olarak kullanılan çözgü ipliklerine, doğada bulunan Kara Talim ağacının kabukları kaynatılarak renk verilmiştir.

4.3. Göynek'ten Güncel Giysi Tasarımı 1

Tasarımın içeriğinde malzeme olarak Kastamonu Halk Eğitim Merkezin de el tezgâhlarında dokunan keten bezi kumaş kullanılmıştır. Modelde desen, kumaş ve süsleme olarak geleneksel dokuyuyansıtmasına dikkat edilmiştir. Giysi tasarımına esin kaynağı olan günlük ve deniz kıyafeti olarak tasarlanmıştır. Süsleme olarak balık ağı üzerine, doğal bitkilerden oluşan boyalarla boyanan, kumaş parçaları ile renklendirilerek çiçek motifleri oluşturulmuştur. Üretimden artan kumaşlar, doğal bitkiler kaynatılarak renklendirilmiştir. Balık ağı etek uçlarında ve kapüşonda kullanılmıştır. Balık ağının Gideros koyunda yaşayan balıkçılardan olan Hayriye YILMAZ' dan temin edildi. Kullanılmayan eski balık ağının yırtık yerlerine kumaş parçalarından hazırlanan çiçeklerle süslenerek tasarım yapılmıştır. Modelin hazırlanmasında doğal kaynakların korunmasına özen gösterilmiştir.

4.3.1. Eskiz çizimi 1



Şekil 65: Model 1



Şekil 66: Modelin Görünüşü

Kaynak: Burda Dergisi

4.3.2 Tasarım Kalıp ve Dikim Özelliği

Çalışmada Kastamonu geleneksel kadın giysilerinden olan göynek' ten esinlenerek vücuda oturmayan düz formlu üst giysi olarak tasarlanmıştır. Birinci modelde kayak yakalı, omuzdan dikişsiz kumaş ikiye katlanarak düz formda kesilip, kol için açıklık bırakılarak yanlardan dikilip yırtmaç yerleri açık bırakılmıştır. Baş kısmına balık ağından kapüşon yapılmıştır. Belden parça geçirilerek büzdürülmek için kanalyapılmıştır. Arka bedende büzgü lastikle verilerek bele oturtulmuştur. Kol ve etek ucu kıvrılarak dikilmiştir. Etek ucunda ön kısa, arka uzun olarak balık ağı dikilmiştir.

4.3.3 Giysi Tasarımı 1

Prototipi hazırlanan ürünün beden kısmı için Kastamonu'ya özgü yörede dokunan keten bezi kumaş kullanılmıştır. Ön ortasına bel kısmında kenarlardan artan kumaş parçası konularak çözgü iplikleri çekilip saçaklandırılmıştır. Saçaklar serbest bırakılarak şekil verilmiştir. Prototipi yapılan ürünün baş kısmına kapüşon yapıldı. Modelde Gideroslu balıkçılardan alınan eski atılmış olan balık ağı kullanılmıştır. Kullanılmış balık ağı ile

kapüşon ve etek ucuna eklemeler yapılarak süslenmiştir. Ağın üzerine kullanılan çiçekler kumaş parçaların değerlendirilmesi ile oluşturulmuş olup doğal yöntemler kullanılarak renklendirilmişlerdir. Prototipi yapılan model günlük ve deniz kıyafeti olarak giyilebilen rahat formda tasarlanmıştır.



Şekil 67: Balık Ağı

Kaynak: Hayriye Yılmaz 2019



Şekil 68: Keten Kumaş

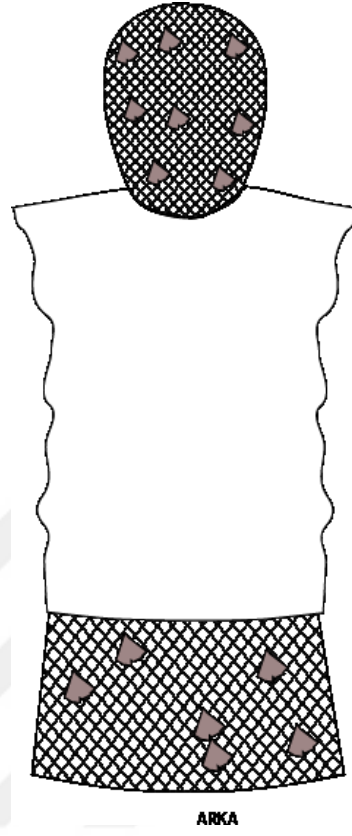
Kaynak: Ayşegül Sözen, 2022

4.3.4Artistik Çizimi

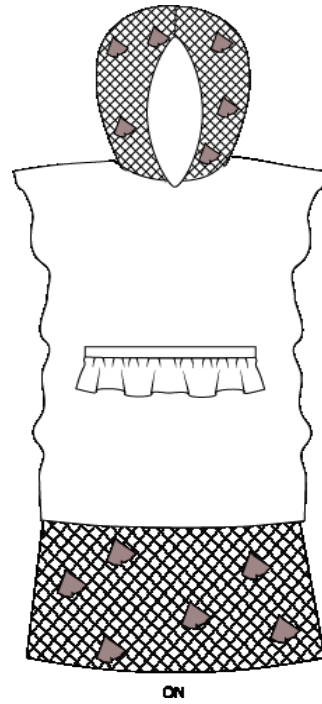


Şekil 69: Model 1 Artistik Çizim

4.3.5 Teknik Çizimi



Şekil 70: Model 1 Teknik Çizim Arka



Şekil 71: Model 1 Teknik Çizim Ön

4.3.6 Model Üzerinde Sunumu



Şekil 72: Model 1 Ön Görüntüsü



Şekil 73: Model 1 Arka ve Yan Görüntüsü

4.4. Göynek’ ten Güncel Giysi Tasarımı 2

Tasarımın içeriğinde malzeme olarak Kastamonu el tezgâhlarında dokunan sarıkıvrak pamuklu kumaş kullanıldı. Desen, kumaş ve özellik olarak geleneksel dokuyu yansıtmasına dikkat edilmiştir. Giysi tasarımına esin kaynağı olarak Gideros koyunda doğa ve denizin birleşmesinden esinlenerek model tasarlanmıştır. Süsleme olarak, ağaç kabukları ve bitkiler kaynatılıp, kumaş parçaları renklendirilerek çiçekler oluşturulmuştur. Modelin etek uçlarında ve kol ağzı kısımlarında yöreye özgü ıhlamur ağacından yapılan çiçek desenli tahta baskı kullanılmıştır. Desenlerin arasına artan kumaş parçaları ile yapılan çiçek motifleri eklenmiştir. Kol ağzına tırnak bağı kullanılmıştır.



Şekil 74: Artık Kumaş Parçalardan Çiçek Motifi Oluşturma

Kaynak: Ayşegül Sözen fotoğraf albümü 2022

4.4.1. Eskiz Çizimi



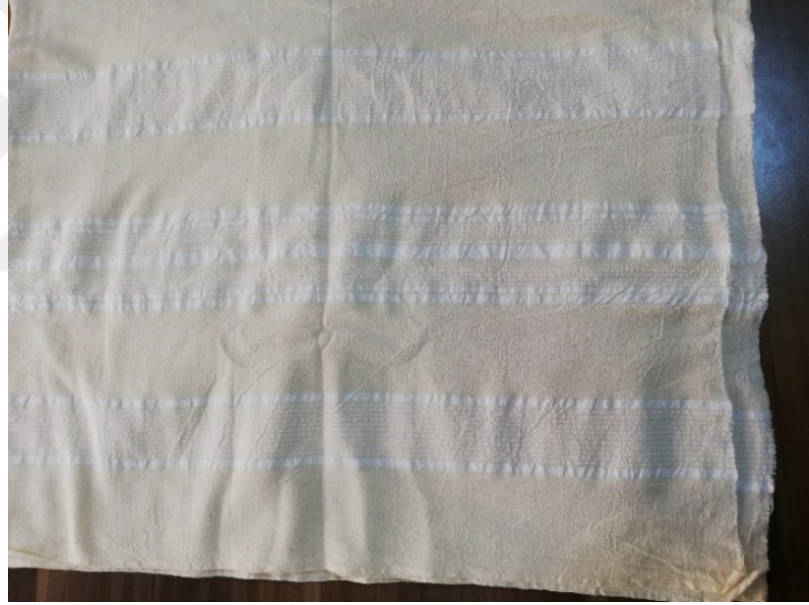
Şekil 75: Model 2

4.4.2. Tasarım 2 Kalıp ve Dikim Özelliği

İkinci çalışmada Kastamonu geleneksel kadın giysisi olan göyneğin, beden ve kol kesimlerinden esinlenilmiştir. Önden açık düz formlu, belden kuşaklı, truvakar kol, kol evi kesimi rahat form olarak tasarlanmıştır. Model geniş beden, Hâkim yakalı, reglan kolludur. Kol ucuna pat çalışıldı. Etek ucu kıvrılarak dikilmiştir.

4.4.3. Giysi Tasarımı 2

Prototipi hazırlanan ürünün beden kısmı için Kastamonu'ya özgü çarşaflık kumaş olarak bilinen yörede adına sarı kıvrak denilen boyuna çizgili pamuklu kumaş kullanılmıştır. Bu kumaş tercih edilirken bölgede dokunan kumaşların genellikle mefruşat olarak kullanılması sebebiyle, kumaşın tasarımsal boyutuna dikkat çekilmek istenmiştir.



Şekil 76: Sarı Kıvrak Kumaş

Modelin kol ucunda Kastamonu' da dokunan çarşaf bağlama danteli olarak bilinen çarşaf bağı kullanılmıştır. Kullanılan bağın adı kuşdili motifidir. Model isteğe göre kemerle kullanılabilir.

Kumaşın etek ucu ve kol ağzına tahta baskı tekniği yöntemi kullanılarak çiçek desenleri oluşturulmuştur.



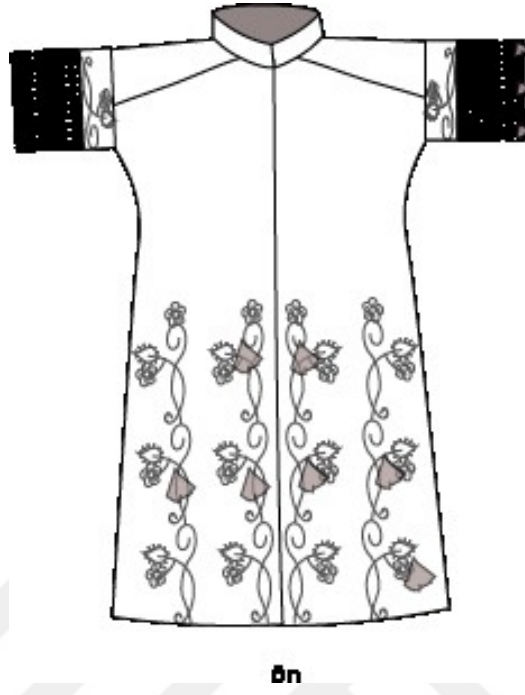
Şekil 77: Çiçek Desenli Tahta Kalıp

4.4.4. Artistik Çizimi

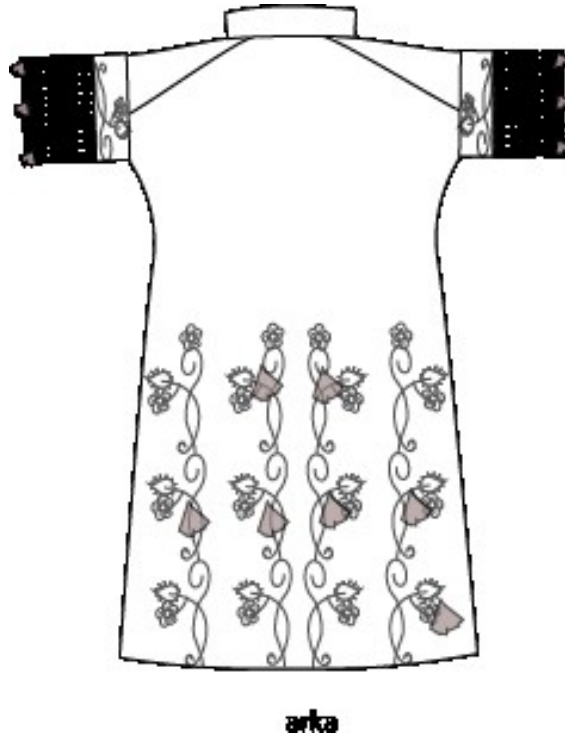


Şekil 78: Model 2 Artistik Çizimi

4.4.5. Teknik Çizimi



Şekil 79: Model 2 Teknik Çizimi



Şekil 80: Model 2 Teknik Çizimi

4.4.6. Model Üzerinde Sunumu



Şekil 81: Model 2 Ön Görüntüsü



Şekil 82: Model 2 Arka Görüntüsü



Şekil 83: Model 2 Yandan Görüntüsü

4.5. Göynekten Güncel Giysi Tasarımı 3

Tasarımın içeriğinde malzeme olarak Kastamonu el tezgâhlarında dokunan dar dokuma diye bilinen kumaşlardan pamuk-keten karışımı kumaş kullanıldı. Kumaşın kenarlarında Kızılağacın kabukları kaynatılarak boyanan iplikle kenar renklendirmesi dokuma sırasında yapılmıştır. Modelin özellik olarak geleneksel dokuyu yansıtmaya dikkat edilmiştir. Giysi tasarımına esin kaynağı olan kumaş sandıkta saklanmaktadır. Bezin kenarında uzun süre saklandığı için sandık lekeleri oluşmuştur. Bu lekeler Gideros koyunun girintili çıkıntılı görüntüsünü anımsatan koyulardan esinlenerek model oluşturulmuştur. Modelin üst bedeninde düz form kalıp tercih edilirken, kollarda büzgülr kullanılmıştır. Kolda daha ince pamuklu kumaş tercih edilmiştir. Kol düşük kare kol olarak hazırlanmıştır. Doğal olarak oluşan lekelerden faydalanılarak desenler oluşturulmuştur. Modelin bedeninde desenlerin arasındaki inişli çıkışlı görüntü ile Gideros koyunun gizli kalmış doğa güzellikleri düşünülerek model üzerinde tamamlanarak kullanılmıştır. Kollarda ince büzgüler yapılarak deniz dalgalarının kıyıya vurmasını tasarıma yansıtılmak istenmiştir. Kumaşa hareket katmak için yaka, kol ağzı, etek ucu ve yırtmaçlara oyalar yapılarak, oyalarda irili ufaklı motifler tercih edildi.

4.5.1. Eskiz Çizimi



Şekil 84: Model 3

4.5.2. Tasarım 3 Kalıp ve Dikim Özelliği

Üçüncü çalışmada Kastamonu geleneksel kadın giysilerinden olan beden ve kol kesimlerinde göynek’ ten esinlenilmiştir. Düşük omuzlu, oval yaka, önden ve arkadan dikişli bedene oturmayan model hazırlandı. Alt giysisi olan paçadaki büzgülerden esinlenerek kolda dirsekten büzgü kullanılmıştır. Kumaşın eni dar olduğu için ön ve arka ortadan dikişle birleştirilmiştir. İki yanda yırtmaçları olup arka ortada yaka açıklığı bırakılmıştır.

4.5.3. Giysi Tasarımı 3

Prototipi hazırlanan ürünün beden kısmı için Kastamonu’ya özgü yörede dokunan dar dokuma diye bilinen keten bezi kumaş kullanılmıştır. Kumaşın üzerinde uzun süre sandıkta kalmasından dolayı oluşan lekelerle desen görüntüsü verilerek doğallığı bozulmadan tasarlanmıştır.



Şekil 85: Sandık Lekeleri

Kaynak: Hanife Ayvaz, 200

Modelin kolunda b zg ler kullanılarak bolluk sağlandı. Bu bolluklar Kastamonu i  giysilerinden olan pa adan esinlenilmiştir. Oval yaka olup  n kısmı dikişlidir. Arka bedende yaka kısmında açıklık bırakılarak rahat giyinilmesi amaçlanmıştır. Kapama da kullanılan düğme artık parçalardan yapılmıştır.

Süsleme olarak pamuk ipliğinden yaka, etek ucu ve kollarda seçilen oya tekniği kullanılarak yapılmıştır. Yanlara yırtmaç konulup kenarları oyalanmıştır. Prototipi yapılan model bedene oturmayan bol tarzda giyilebilen bir formda günlük ve deniz kıyafeti olarak tasarlanmıştır.



şekil 86: Modelin Süslemesinde Kullanılacak Oya Denemeleri



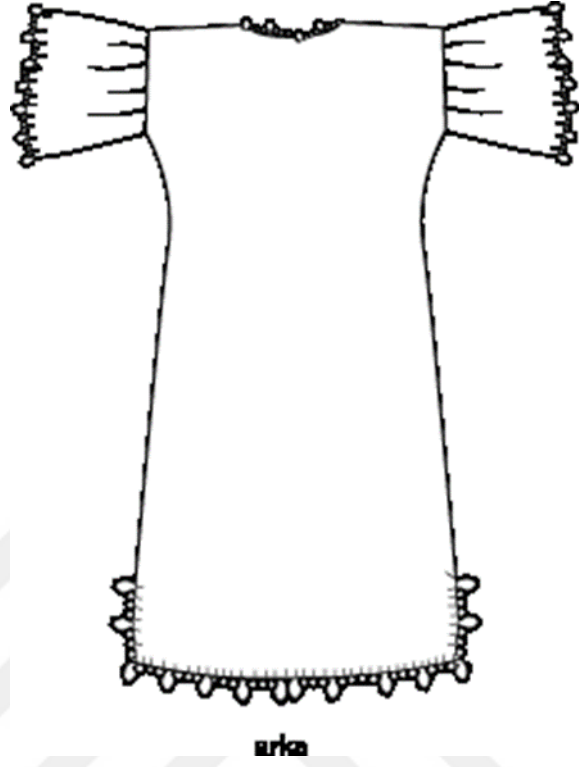
şekil 87: Kolda Kullanılan Pamuklu Kumaş

4.5.4. Artistik Çizimi

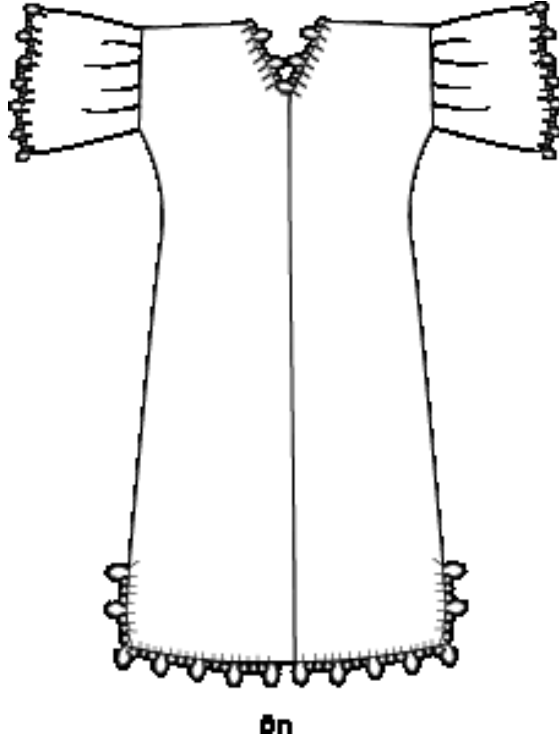


Şekil 88: Model 3 Artistik Çizimi

4.5.5. Teknik Çizimi



Şekil 89: Model 3 Arka Görünümü



Şekil 90: Model 3 Ön Görünümü

4.5.6. Model Üzerinde Sunumu



Şekil 91: Model 3Ön Görüntüsü



Şekil 92: Model 3 Arka ve Ön Görüntüsü

SONUÇ

Kültür unsurları içerisinde yaşayan topluluklar incelendiğinde, yöresel kıyafetler hızla değişen yaşam koşullarına uyum sağlamakta zorlandığı ve yok olmayla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Kastamonu'ya ait giysiler bölgenin kültür mirasıdır. Kastamonu örf, adet, gelenek ve göreneklerine bağlı olmasına karşı yaşanan yerin genel özelliklerine göre kendi içerisinde bile farklılıklar göstermektedir. Bölge halkı yapılan işlemlere ve dokumalara yaşadıkları duygularını yansıtmışlardır. Yöresel giysilerin aktarımı, anneden kızına veya kayınvalideden gelinlerine kadar uzanmaktadır. Giysilerin bohça içerisinde muhafaza edilmesi sonucu, giyside yıpranmalara ve bozulmalarına sebep olduğu görülmüştür. Yapılan incelemeler sonucunda, kullanılan malzemenin ve aksesuarların, Kastamonu' da yaşayan ailenin ekonomik durumuna ve sosyal statüsüne göre farklılıklar olduğu görülmektedir. Özellikle ipekli iplikten dokunan dokumaları ekonomik durumu iyi olan ailelerin kullanması, pamuklu iplikten dokunan dokumaları ekonomik durumu orta ve ortanın altında olan ailelerin kullanmasından anlaşılmaktadır. Kullanılan aksesuarlarda da durum aynıdır. Geleneksel giysilerin; malzeme açısından, teknik ve oluşum çeşitliliği aynı il içerisinde bile farklı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Kültürel farklılıklar yaşanan yerin yaşam koşullarıyla doğrudan ilişkili olduğu yönündedir.

Keten ekiminin en önemli yetiştirme alanı Karadeniz bölgesidir. Ketenin kumaş haline gelinceye kadar geçirdiği aşamaların zorluğu ve bilimsel olarak aktarımının yapılmasına katkı sağlamak için çalışılmıştır. Keten ekiminin zor ve zahmetli olması, zaman ve yoğun iş gücü gerektirmesi, üretimin azalmasına ve yok olma tehlikesiyle yüz yüze gelmiştir. Keten yetiştiriciliğinin bölgede yeniden canlandırılarak büyük şehirlere göç veren Kastamonu ilinde, gençlere bölgede iş imkânları oluşturulmasına, istihdamın artırılması, ekonomik gücün canlanmasına destek olunmasına dikkat çekmektir. Bölgenin teknolojik gelişmelere ayak uyduramaması, hızlı tüketim ve ulaşılabilirlik, üretim maliyetinin yüksek olması, farklı sebeplerden dolayı geleneksel kıyafetlerin öneminin azalmasına neden olmaktadır. Hızlı gelişen ve teknoloji karşısında yok olmayla karşı karşıya kalan yöresel dokumaların gün yüzüne çıkartılarak genç nesillere yeni iş imkânlarına dönüştürülmesi önerilir. Kastamonu'nun bilinmeyen, gizli kalmış yönlerini gün yüzüne çıkartarak, yeni tasarımlarla tasarımcılara esin kaynağı olmasına yardımcı olmak. Seri üretim, karışık ham madde üretiminin maliyetlerinin ucuz olması dokuma sektörünün endüstrileşmeye karşı duramaması yok olmayla karşı karşıya gelmesine

neden olmuştur. Gün yüzüne çıkmamış sandıklarda saklı olan milli kültür zenginliklerinin sürdürülebilir moda anlayışı ile genç nesillere aktarmaktır. Çevreye ve doğaya duyarlı, insan sağlığına uygun modellerden tasarımlar hazırlanmasına katkı sağlamaktır. Doğal kaynakların korunarak yok olmalarını önlemek ve sürdürülebilirliği sağlayarak işletmelerin ve markalarının dikkatlerini yöreye çekmek. Kastamonu'da yöresel dokumalar geleneklere uygun olarak devam ettirilmeye çalışılmakta olmasına rağmen, beklenen düzeyde üretim ve ekonomik gelir sağlayamamaktadır. Tanıtımlarla, sektör işbirliği yapılarak bölgeye yeni hareketlilik kazandırılması gerekmektedir. Kültürel miras olan giysilerin saklanma koşulları için Kastamonu Halk Eğitim Merkezi, Kültür müdürlüğü ve Belediye tarafından alan uzmanları ile iş birliği yapılarak halkın bilinçlendirilmesi önerilir. Genç nesillere keten yetiştiriciliği anlatılarak, istihdam sağlanması için yerel yönetimler ve sektör tarafından destek verilmelidir. Kastamonu ilinde kadınlar dokumacılık ile ilgili desteklenerek kendi pazarlarını oluşturmalarına yönelik sektörün de desteklediği pazarlama teknikleri ile ilgili eğitimler verilmelidir. Dijital eğitim seminerleri ile gençler üretimin içerisine çekilmelidir. Kastamonu ilinde ve ilçelerinde el dokuma tezgâhlarında dokunan kumaşların Halk Eğitim Merkezleri, yerel yönetimler tarafından duyuru ve reklamlarla, sosyal medya ve görsel iletişim araçları ile desteklenerek dokumacılık gelir getiren iş kolu olarak yeniden canlandırılabilir. Dokuma ustalarının yetiştirilmesi için kurslar düzenlenerek, dokumacıların gelişen toplumun ihtiyaçlarına uygun tasarımlar yapmaları desteklenmelidir. Müzelerde geleneksel giysiler ile ilgili daha detaylı çalışılmalar yapılarak dokumalar ve giysiler korumaya alınmalıdır. Giysi dökümleri hazırlanıp kayıtları tutulması önerilir. Yöresel giysilerin özelliklerinden yola çıkılarak, sürdürülebilir moda anlayışıyla Sunumlar hazırlanarak Kastamonu ilinin tanıtımında yararlanılabilir. Üretim amaçlı hazırlanan tasarımların giyim sektöründe üretilerek devamlılığı sağlanabilir. Sürdürebilir moda yaklaşımıyla geleneksel giysilerin yeni tasarımlara uyarlanmasına katkıda bulunulmalıdır. Toplumu ilgilendiren tarım politikaları doğrultusunda, keten yetiştiriciliği ve dokumacılık desteklenmelidir. Yöresel giysilerin uygun koşullarda saklanması için halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Giysilerin kalıp, model süsleme özellikleri, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri ve üniversite öğrencileri tarafından kayıt altına alınarak korunmalıdır. Tasarımcılar bölgeye davet edilerek, çalışmalar yapmalarına sektör tarafından destek verilmelidir. Çevreye, doğaya uygun giysilerin üretimine gönüllü çevre koruma kuruluşları, yerel yönetimler ve Kültür Müdürlükleri aracılığı ile halk dokumacılığa özendirilmesine destek vermelidir.

KAYNAKÇA

- Atalayer, A. (2016). *Mumlama Batık - Yazma Atölyesi*.
<http://www.atalayer.com/atifatalayer/atolye.html>: <http://www.atalayer.com> adresinden alındı
- Akdağ, M. (1995). *Türkiyenin İktisadi ve İçtimai Tarihi II*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Artaç, B. Y. (2018). *18. ve 19. Yüzyıl Osmanlı Halkları Kadın Giyim Kuşamının Kültürel Etkileşim Bağlamında Analizi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Aslanapa, O. (1984). *Türk Sanatı, Kumaş Sanatı*. İstanbul: Evrim Matbaacılık.
- Aslıhan. (2018, şubat 11). *Dokuma-Teknolojisi-Tarihçesi*. <https://tekstiltekstil.com/dokuma-tarihcesi> web sitesi: <https://tekstiltekstil.com/> adresinden alındı
- Ayanoğlu, S. G. ve S. Ağaç (2017). Sürdürülebilir Moda Kavramına Yönelik Tasarım Fikirler. *SDÜ ART-EGüzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 254.
- Aytaç, A. (2008). *Türk Medeniyetinde Dokuma Kültürü ve Yabancı Resim Sanat Üzerindeki Tarihsel Yeri*. Ege Coğrafya Dergisi: 205.
- Belediyesi, A. (2022, 03 05). *Cografi-İşaretli-AzdavayYoresel-Giysileri*.
<https://www.azdavay.bel.tr/-15.html> Erişim:05.03.2022 saat:14:27:
<https://www.azdavay.bel.tr> adresinden alındı.
- Bey, O. M, De Launay ve E. Pazarcı (1999). *1873 Yılında Türkiyede Halk Giysileri Kastamonu Vilayeti*. İstanbul: Aksoy.
- Bizbirlik, A. *Tereke Defterleri ve Edirne Tereke Defterleri Üzerine Bir Deneme*. *Türkler Ansiklopedisi* . s. 734. İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.
- Can, D. İ.ve N. R. Oyman (2017). *Giyilebilir Sanat'ta Eko Boyama-Baskı*. İdil Dergisi, s. 2309.
- Civelek, O. (2022). *Coğrafi İşaretli Azdavay Yöresi* : <https://www.azdavay.bel.tr/cografi-isaretli-azdavay-yoresel-giysileri-15.html> adresinden alındı.
- Çakmak, C. (2016). *Divanu Lugati't Türk'te Araç Gereçlere Ait Söz*. Turkish Studies, 457.
- Çakmak, C. (2016). *Divanu Lugati't Türk'te Araç Gereçlere Ait Söz*. Turkish Studies, 458.
- Çarşaf Bağı. (2022). <https://egitim.tarimorman.gov.tr/kastamonu>:
<https://egitim.tarimorman.gov.tr/kastamonu> adresinden alındı.
- Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2022). *Çarşafbağı*.
<https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-171368/carsafbagi.html> adresinden alındı.

Çelik, H. (2014, Haziran 11,01,2022). *Eski Çağda Anadolu'da Dokuma*. Acikerisim Web Sitesi: <http://acikerisim.pau.edu.tr/> adresinden alındı.

Döner, B. (2020, Şubat Saat: 08:30 02). *Işığın, Rengin ve Denizin Şenliği: İstanbul Yazmacılığı*. <https://www.gazeteduvar.com.tr/kultur-sanat/2020/02/02/isigin-rengin-ve-denizin-senligi-istanbul-yazmaciligi>: <https://www.gazeteduvar.com.tr> adresinden alındı.

Emre, D. (1992). *Tekstil Tarihi, Dünyada ve Türkiye’de Tekstil Teknolojisinin ve Sanayinin Tarihsel Gelişimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yay.

Erden, F. M.Tufan ve E. Özus (2015). *Geleneksel Dokumadan Giysi Tasarımına*. IntJSCS, 238-239.

Esin, U ve S.Harmankaya (1999). *XX.Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt*. Tarsus: Ayırbaşım .

Eski, M. (2016). *İmparatorluktan Cumhuriyete Kastamonu Ekonomisi 1880-1960*. Kastamonu: Özeller Medya Tanıtım Matbaacılık Ltd. Şti.

Eyüpçiller, K. (1999). *Bir Kent Tarihi: Kastamonu*. İstanbul: Eren Yayınevi.

Geyik Değerli, N. (2019). *Tekstil ve Moda Tasarımında Sürdürülebilirlik Uygulamaları*. Sobider, 409-412.

Geyik Değerli, N. (2020). *Modada Zamansız Yaratıcılık Örneği: Roberto Capucci*. International Social Sciences Studies Journal 2020, 1815-1817.

Halk Kültürü. (2022). *Yöresel Kıyafetler Erkek Giysileri*: <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-171380/yoresel-kiyafetler.html> adresinden alındı.

İbret, B. Ü. (2010). *Kastamonu’nun Göç Olgusu*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, s.35

İhsanoğlu, E. (1994). *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti*. İstanbul: IRCICA Yayınevi.

İlgaz, M. R. (2011). *Sarı Yazma*. İstanbul: İş bankası Kültür Yayınları.

İnalcık, H. (2021). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları-I*. İstanbul: Türkiye İş Bankası yayınları.

Karaoğlu, H. (2017). *M.Ö2000’de Anadoluda Kumaş Üretimi(Arkeolojik Buluntular Işığında)*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 104.

Karcı, E. (2012). *Hicri 1299 (1882) Kastamonu Vilayet Sâlnamesi’ne Göre Kastamonu Sancağı İle Bağlı Kazaların İdari,Sosyal ve Ekonomik Yapılarına Dair Tespitler*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Kastamonu Yıllığı. (1933, 10). *10’ uncu Cumhuriyet Bayramı Hatırası- Kastamonu Yıllığı, Tarafından Kaleme Alınmıştır*. Kastamonu: Vilayet Matbaası. s:364.

Keser, F. (2018, ocak 24). *Kastamonu Çarşaf Dokuma Kumaşı*:

<https://www.derstekstil.name.tr/kastamonu-carsaf-dokuma-kumas.html> adresinden alındı.

Kesim, A. (2019, Eylül 16). *Cide'nin Ece Sultanı*. Cide Postası:
<https://www.facebook.com/cidepostasicom> adresinden alındı

Koca, E. ve T. Vural (2013). *Türk Halk Giyim Kuşamında Kullanılan Göynekler*. VII.Uluslararası Türk Kültür Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu (s. 5). Bakü: Sanat Etkinlikleri.

Koca, E. Koç, F. ve S. Çotuk (2009). *Geleneksk Giyim Öğelerinin Esin Kaynağı Olarak Giysi Tasarımına Katkıları*. Gazi Üniversitesi, 91.

Koç, Ü. (tarih yok). *Klasik Dönem Anadolu Sanayi Üzerine Bir Deneme(1500-1605)*. *Türkler Osmanlı Ansiklopedisi* (s. 774). İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.

Kuru, S. (2003). *Kastamonu Yöresi Geleneksel Kadın Giyiminin Geleneksel Anadolu Kadın Giyimi İçerisindeki Yeri*. İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri (s. 557-558). Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.

Müdürlüğü, K. İ. (2022). *Taş Baskı*. <https://kastamonu.ktb.gov.tr/tr-171370/tas-baski.html>:
<https://kastamonu.ktb.gov.tr/tr-171370/tas-baski.html> adresinden alındı

Nevber, G. (1988). *Türk Dokumacılık Sanatı, Çağlar Boyu Desenler*. İstanbul: Redhouse.

Öngen, A. G. (2016). *Çağdaş Türk Kirkitli Dokuma Sanatçıları*. Akdeniz Sanat Dergisi, 5-6.

Özdemir, N. (2020). *Milli Mücadele Dönemi Mitinglerinde Türk kadını*. *Belgi*, 16.

Özlü, H. (2009). *Milli Mücadele Yıllarında Kastamonu'da Müdafaa-i Hukuk Hareketinin Doğuşu ve Bölgenin Kuvayımiliye'ye Katılışı*. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 70.

Öztürk, Ö. (2018, 01 04). *Cide-Tarihi*: <https://ozhanozturk.com/2018/01/04/cide-tarihi>.
<https://ozhanozturk.com/2018/01/04/cide-tarihi> adresinden alındı.

Özus, E. F.Erden ve M.Tufan (2015). *Kastamonu Geleneksel Kadın Giysileri*. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 610-612.

Pınarcık, P. (2020). *Mitler ve Olgular: Dokuma Tanrıçası Uttu Üzerine Bir Deneme*. *Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi*, 152-153.

Sallaberger, W. ve A.Pruß (2015). *Home and Work In Early Bronze Age Mesopotamia "Ration Lists" and "Private Houses" At Tell Beydar/Nabada*. *In Labor*. *International Scholars Conferences on Ancient Near Eastern Economics*, 69-136.

Salman, F. (1999). *Tarihi Türk Kumaş Sanatı*. Erzurum.

Sami, Ş. (1314). *Kamüsül-Alam V*. İstanbul: İslam Ansiklopedisi.

Sevinç, N. (1978). *Osmanlılarda Sosyo-Ekonomik Yapı*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı.

Söyük, M. ve H. Ortaç (2021). *Kastamonu İli Tosya İlçesi Geleneksel Kadın Başlıkları*. IBAD Sosel Bilimler Dergisi, 348.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). *Kastamonu Çarşaf Bağı*. Ankara.

Tabakoğlu, A. *Klasik Dönemde Osmanlı Ekonomisi*. Türkler Ansiklopedisi 10. cilt (s. 678). İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.

Teker, M. S. (2011). *Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dallarında Eğitim*. The Need for the Establishment of Natural Dye Laboratory In the Educational Program of Traditional Turkish Handicraft Carpet - Rug and old Fabric Design.

Tezcan, H. (1993). *Atlaslar Atlası. Türk Kumaş Sanatının Ana Hatları Pamuklu, Yünlü ve İpek Kumaş Koleksiyonu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları Koleksiyonları-3.

Tufanoğlu, H. E. (2001). *Charles Texier'ye Göre 19.YY Kayseri-Niğde Yöresi ve Günümüzle Karşılaştırması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi sbe.

Uğurlu, A. (2020). *Türkiyede Geleneksel El Dokumacılığı Eğitimi*. Dergipark, 26-27-29.

Uzunçarşılı, İ. H. (1949). *Osmanlı Tarihi II.Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Yıldız, D. (2014). *Karacakılavuz Dokumalarının Günümüz Tekstil ve Modasına Uyarlanması*. İstanbul: Haliç Üniversitesi.

Yıllığı, K. (2022). *Kastamonu Yıllığı. (1933, 10). 10 uncu Cumhuriyet Bayramı Hatırası Tarafından Kaleme Alınmıştır*. Kastamonu: Vilayet Matbası. 364 Sayfa.

Yılmaz, R. Ahşap Kalıp. *Sarı Yazmayı Kendin Yazmalı*. Kastamonu Gazetesi, Kastamonu.

Yozkatlı, Ö. F. (2002). *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Kastamonu'nun Sosyal ve Ekonomik Durumu*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler .

Zengin, A. Y. (2008). *Düğünleriyle Türküleriyle Manileriyle Kastamonu*. İstanbul: Ilgaz.